

Participarea femeilor
în viața publică și politică:
provocări și impedimente

STUDIU

Participarea femeilor
în viața publică și politică:
provocări și impedimente

STUDIU

CZU 396.9
P 95

Acest studiu a apărut în cadrul proiectului "Consolidarea participării femeilor în procesul politic din Moldova", realizat de către Asociația pentru Democrație Participativă ADEPT, cu sprijinul financiar al Fundației Soros-Moldova.

Asociația pentru Democrație Participativă ADEPT este un centru independent, de analiză și consultanță privind procesul decizional, politic, electoral și social-economic din Republica Moldova și regiune. Misiunea ADEPT este de a promova valorile democratice și sprijini participarea activă la viața publică.

ADEPT

str. V. Alecsandri nr. 97, Chișinău, MD-2012, Republica Moldova
Tel.: (+373 22) 21 04 22, 21 29 92, tel./fax: (+373 22) 21 34 94
E-mail: adept@e-democracy.md, www.e-democracy.md

**Participarea femeilor în viața publică și politică:
provocări și impedimente**

Coordonator:	Nadejda AFANASIEVA
Autori:	Vasile CANTARJI Marcela DILION Loretta HANDRABURA
Lector:	Lucia CIOCAN
Coperta:	Mihai BACINSCHI
Prezentare grafică și tehnoredactare:	Marin BULAT
Prepress:	Editura GUNIVAS

Editura GUNIVAS

str. Vlaicu Pârcălab nr. 45, biroul 400, Chișinău, MD-2012, Republica Moldova
Tel.: (+373 22) 22 06 91, 23 36 26, tel./fax: (+373 22) 23 29 33
E-mail: gunivasn@yahoo.com

Opiniile exprimate în acest studiu aparțin autorilor și nu coincid în mod neapărat cu punctul de vedere al ADEPT și al instituției finanțatoare.

© ADEPT, 2006. Toate drepturile rezervate.
ISBN 978-9975-9622-5-4

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Participarea femeilor în viața publică și politică : provocări și impedimente : St. — Ch. : Gunivas, 2006 (Tipografia Centrală).
— 84 pag.
ISBN 978-9975-9622-5-4
800 ex.

396.9

CUPRINS

OBIECTIVE ȘI ASPECTE METODOLOGICE	. . 5
I) PERCEPȚIA PROBLEMATICII DE GEN	. . 7
Domeniile „masculine”/ „feminine”	7
Egalitatea în drepturi	9
Capacități manageriale și sferele de exercitare	10
Aspecte discriminatorii	14
Cauzele subemancipării	15
II) FEMEILE ȘI PARTIDELE POLITICE	. . 17
Gradul de participare a femeilor în viața socială și politică	17
Partidul politic — mediu de participare a femeilor în politică	18
Dimensiunile și efectele măsurilor	
privind prezența femeilor în activitatea partidului	19
Circulația internă și aspectul gender	19
Criteriile de selectare și nominalizare a femeilor la alegeri	20
Concluzii	21
III) CADRUL LEGISLATIV ȘI PRACTICILE ÎN MOLDOVA	. . 23
Aspecte generale	23
Oportunități de participare	
a femeilor în viața politică și cadrul legislativ	24
Cauze ce limitează participarea femeilor în viața politică	25
Femeile și politica: influențe reciproce	27
Prioritățile politice ale femeilor și bărbaților	28
Concluzii și recomandări	29
IV) PARTICIPAREA FEMEILOR	
ÎN VIAȚA PUBLICĂ ȘI POLITICĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA	. . 32
Fenomenul „clopotului de sticlă al politicii”	32
Realitatea politică de gen <i>de iure</i> și <i>de facto</i>	35
Bariere în calea unei prezențe mai vizibile	
a femeilor în viața politică moldovenească	37
Alternativa feminină în sfera politică. Dincolo de politica tradițională	38
Strategii pentru îmbunătățirea participării femeilor în politică	43
Concluzii	47
ANEXE A-D	. . 49

OBIECTIVE ȘI ASPECTE METODOLOGICE

Noua paradigmă de gen care vehiculează ideea oportunităților egale între cele două genuri și a relațiilor de parteneriat la toate nivelele societății este promovată tot mai susținut în domeniile public și politic în țările cu instituții democratice avansate, dar și în țările aflate în proces de tranziție ca Republica Moldova. Prezentul studiu își propune să măsoare impactul actualei paradigme de gen în Republica Moldova și să determine cum se autoidentifică femeile în spațiul public și cum sunt percepute acestea de către bărbați în cadrul parteneriatelor politice.

Un prim-obiectiv propus este de a stabili care sunt provocările și dificultățile privind participarea și implicarea mai activă a femeilor în viața publică, la nivel național și local, prin accederea în funcțiile de decizie. Un alt obiectiv al studiului este de a diagnostica măsura în care partidele politice din Republica Moldova reprezintă medii favorabile pentru susținerea și promovarea femeilor în politică.

Studiul a fost elaborat pe baza unui chestionar formulat de către echipa de realizare a acestuia, chestionar care a vizat trei probleme-cheie:

1. Percepția problematicei de gen;
2. Cadrul legislativ și practicile de gen în Republica Moldova;
3. Participarea femeilor în viața publică și politică.

Aceste probleme constituie coordonatele de bază pentru trei demersuri analitice din care se compune studiul.

Chestionarul a fost aplicat în perioada martie-mai 2006, pe un eșantion stratificat de 199 persoane. Eșantionul celor chestionați a fost constituit din elita mediului politic, mediatic și al ONG-urilor. Chestionarele au fost repartizate celor mai reprezentative partide politice în mod egal și celor mai receptive și deschise spre colaborare organizații nonguvernamentale.

Apartenența subiecților intervievați

Partide politice	66,8%
ONG-uri	27,6%
Mass-media	1,5%

Informațiile au fost colectate prin chestionar autocompletat, ceea ce a determinat o rată semnificativă de nonrăspunsuri, în special pentru ultimele compartimente ale acestuia.

Având în vedere mărimea eșantionului, marja de eroare statistică constituie în asemenea condiții 6,9%. Drept urmare, în constatările pe baza corelațiilor între itemii din chestionar, când numărul total de subiecți este împărțit în subgrupuri, marja de eroare pentru fiecare grup a fost calculată în funcție de numărul de subiecți ai acestuia. Reprezentativitatea unui studiu însă nu depinde numai de marja de eroare statistică care are

mărime fixă în funcție de mărimea eșantionului, ci și de alte aspecte, cum ar fi omogenitatea persoanelor incluse în studiu din perspectiva problemei studiate. Un sondaj pe o anumită temă, să zicem socio-politică, realizat pe un eșantion compus din studenți, din cauza omogenității acestei categorii, va fi mai reprezentativ decât unul realizat pe un eșantion de aceeași mărime, însă cuprinzând întreaga populație. În această ordine de idei, admitem că, luând în calcul gradul sporit de omogenitate a subiecților cuprinși de studiu, ei aparținând elitei, deci cu un grad ridicat de educație, tendințele pot fi considerate clare chiar și în cazul mărimilor mai mici decât marja de eroare statistică.

În același timp, dat fiind faptul că, în special în interiorul partidelor politice, chestionarele au fost distribuite fără a se respecta principiul repartizării aleatorii, este de înțeles că eșantionul a suferit anumite deplasări. De exemplu, în virtutea tematicii specifice, chestionarele au fost repartizate mai mult femeilor decât bărbaților. Astfel, respondenții de sex feminin constituie peste 60% în eșantion. Aceasta a determinat ca datele să fie analizate mai degrabă aparte pe sexe.

O altă deplasare vizează vârsta participanților la studiu. Eșantionul are o medie de vârstă de 38,7 ani, medie care coboară evident sub media de vârstă a populației în general. Așa cum respondenții de vârstă mai tânără sunt în general mai puțin conservatori, rezultatele trebuie privite și interpretate cu o doză de rezervă.

Repartiția respondenților după sex și vârstă

Sex	Bărbat	38,2%
	Femeie	61,8%
Vârstă	Vârsta medie	38,7 ani
	18–30 ani	35,7%
	31–45 ani	26,6%
	46–55 ani	29,1%
	peste 55 ani	8,5%

I. PERCEPȚIA PROBLEMATICII DE GEN

Vasile CANTARJI,
sociolog, Centrul CBX-AXA

„Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi” este stipulat în art. 1 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, iar alin. 1 al art. 4 al Constituției Republicii Moldova stipulează că „Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte”.

Dilema privind egalarea în drepturi a femeilor cu bărbații, care devine mai pronunțată la începutul sec. al XIX-lea, a fost alimentată de ideile, sau mai degrabă, de speranțele naive că problema constă în lipsa de drepturi, respectiv, că între egalarea în drepturi și egalarea pozițiilor femeilor cu cele ale bărbaților se poate pune semnul egal.

Timpul a trecut, a devenit clar că acordarea drepturilor nu asigură nici pe departe echitatea gender, existând alți factori, uneori chiar mai importanți decât egalitatea în drepturi, printre cei de ordin obiectiv enumerându-se rolul diferit al genurilor în nașterea și educația copiilor, diferențele fiziologice și altele. Însă, după părerea noastră, importanța factorilor de natură subiectivă, din cauză dificultăților de definire, operaționalizare, măsurare și de studiere, a fost permanent subapreciată, în special în acest domeniu. Este evident că mentalitatea patriarhală, materializată în cultură și religie, și-a lăsat amprenta. O situație, percepută de om ca fiind normală, se menține atâta timp, cât această percepție nu este combătută, realitatea inechitabilă este reflectată în opinie, iar opinia la rândul ei reproduce această realitate. Acest enunț este validat de rezultatele Barometrului de Gen¹, iar datele studiului actual arată că acesta este valid și pentru categoria țintă a studiului nostru.

Domeniile „masculine”/„feminine”

În tabelul de mai jos putem de a observa cu claritate legătura dintre realitatea obiectivă (ponderea femeilor salariate și a fetelor în colegii) și cea subiectivă (opinii privind domeniile „masculine” și cele „feminine” ale economiei).

În cazul domeniilor în care femeile constituie peste jumătate din salariați sau din numărul de studenți în colegii, ponderea respondenților care consideră că în aceste domenii ar trebui să lucreze mai ales femeile este mai mare decât ponderea celor ce consideră că aceste domenii ar trebui să aparțină bărbaților.

¹ *Barometrul de Gen, Centrul Național de Studii și Informare pentru Problemele Femeii, Chișinău 2006.*

Acest lucru este și mai accentuat în cazul domeniilor cele mai „masculinizate” (energetică, construcții, industria grea) și „feminizate” (învățământ, sănătate).

Ar fi cazul să subliniem că nici elita politică, și nici societatea civilă din țara noastră nu este deloc lipsită de un astfel de stereotip cum ar fi împărțirea domeniilor de activitate în „masculine” și „feminine”.

După părerea Dvs., în următoarele do- menii ar trebui să lucreze...*	Barometrul de Gen Populația total		Studiul prezent Lideri de opinie		Ponderea femeilor salariate 2001	Fete în colegii 2002– 2003
	Mai ales bărbații	Mai ales femeile	Mai ales bărbații	Mai ales femeile		
în agricultură	47,4%	3,0%	38,2%	2,6%	43,4%	30,5%
în energetică/ telecomunicații	72,3%	2,4%	—	—	25,9%	37,5%
în industria textilă/ prelucrătoare	18,9%	48,0%	3,1%	61,8%	51,3%	56,4%
în construcții	72,5%	2,7%	73,3%	1,0%	18,8%	31,2%
în transporturi	65,8%	4,0%	51,1%	1,1%	31,9%	13,4%
în învățământ	5,6%	28,1%	2,1%	19,8%	74,3%	89,4%
în sănătate	4,9%	21,7%	0,5%	12,0%	80,3%	85,3%
în administrația publică	20,3%	7,8%	5,2%	8,4%	40,2%	—
în comerț (alimenta- ție/ comerț)	8,6%	19,3%	2,1%	27,7%	56,8%	—
în bănci	13,2%	15,5%	5,7%	9,9%	64,1%	—
în justiție	36,1%	5,2%	14,1%	9,4%	—	—
în industria extractivă și metalurgie	—	—	88,0%	12,0%	—	—

* Diferențele până la 100% reprezintă ponderea persoanelor care sunt de părere că se-
xul nu contează.

Momente de importanță deosebită ne oferă corelația acestui item cu
sexul respondenților.

Altă observație, pe care deocamdată nu o vom comenta, este numărul
mare de nonrăspunsuri la mai multe întrebări din chestionar, o pondere
mult mai mare decât în rândul populației simple.

Abordând problematica legată de opiniile privind domeniile „mascu-
line/feminine” și proiecția acestor opinii în realitate, avem de făcut câteva
constatări interesante prin prisma sexului respondenților. În primul rând,
trebuie de remarcat că tendințele de bază sunt aceleași la ambele sexe.
Domeniile „monopolizate” sunt aceleași în opinia bărbaților și femeilor
și în cazul a 11 din cele 14 domenii prezente în listă, tendințele coincid.
Observăm că domeniile pronunțat „masculine” sunt industria grea și con-

strucțiile, pronunțat „feminină”, din lista de care dispunem, este industria textila. Acestea sunt sferele de activitate în care ponderea persoanelor care le atribuie unui anumit sex este de peste 50% din totalul respondenților.

Specificul respondenților în studiul dat se manifestă în unele situații mai puțin vizibile. Spre deosebire de populația în general (Barometrul de Gen), în cadrul acestui studiu avem domenii în cazul cărora opiniile bărbaților diferă procentual de cele ale femeilor. Ne referim la administrația publică, justiție și guvern. Ponderea bărbaților respondenți care le identifică cu bărbații este ceva mai mare decât ponderea celor care le atribuie femeilor. În cazul femeilor lucrurile stau invers.

În sferele ce țin de putere opiniile se diferențiază, fiecare grup atribuindu-și mai degrabă șie prioritate, ceea ce nu se manifestă în opinia populației în general (ne referim la Barometrul de Gen), unde conducerea se atribuie bărbaților într-o măsură mai mare decât femeilor.

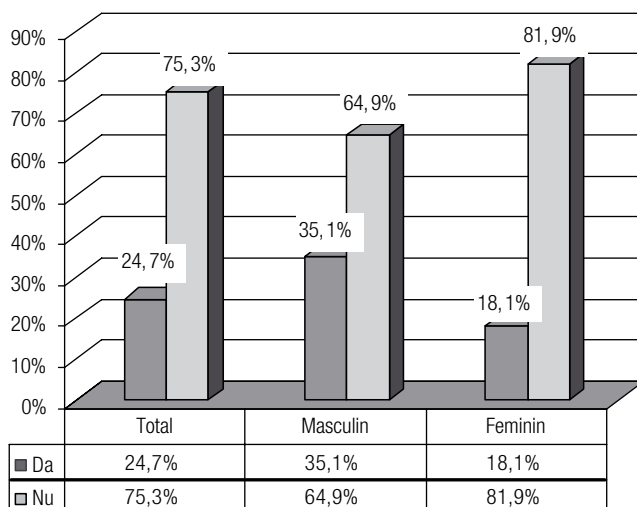
După părerea Dvs., în următoarele domenii ar trebui să lucreze...*	Bărbați		Femei	
	Mai ales bărbații	Mai ales femeile	Mai ales bărbații	Mai ales femeile
în agricultură	27,4%	2,7%	44,9%	2,5%
în industria extractivă și metalurgie	86,3%	—	89,0%	—
în industria textilă	1,4%	68,5%	4,2%	57,6%
în construcții	67,6%	—	76,9%	1,7%
în transporturi	54,1%	—	49,1%	1,7%
în învățământ	2,7%	18,9%	1,7%	20,3%
în sănătate	1,4%	16,2%	—	9,4%
în administrația publică	11,0%	1,4%	1,7%	12,7%
în organizații neguvernamentale	1,4%	6,8%	0,8%	11,0%
în ziare, radio, TV	4,0%	10,7%	0,8%	4,2%
în alimentație/ comerț	—	35,6%	3,4%	22,9%
în bănci	6,8%	8,1%	5,1%	11,0%
în justiție	21,3%	6,7%	9,4%	11,1%
în guvern	15,1%	—	1,7%	9,3%

* Diferențele până la 100% reprezintă ponderea persoanelor care sunt de părere că sexul nu contează.

Egalitatea în drepturi

Egalitatea în drepturi, precum am mai menționat, nu este unica condiție, însă una dintre cele indispensabile egalității gender. În Republica Moldova nu există o egalitate reală în drepturi între femei și bărbați în opinia majorității respondenților. Deși în rândul bărbaților această părere este exprimată mai rar decât printre femei, și în cazul lor 2/3, adică majoritatea, consideră fie că egalitatea în drepturi nu există, fie că există doar „pe hârtie”, nefiind exprimată în realitate.

**După părerea Dvs., în Republica Moldova
există o egalitate reală în drepturi între femei și bărbați?**

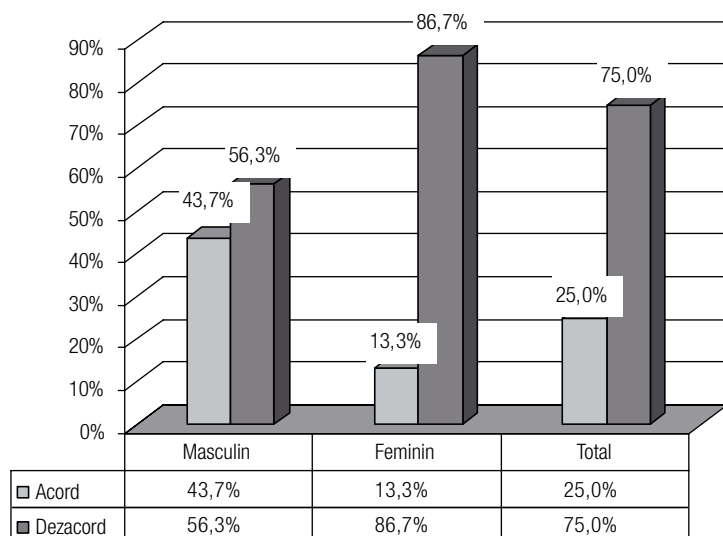
Capacități manageriale și sferele de exercitare

Lăsând la o parte condițiile și cauzele apariției și menținerii inegalității, trebuie să ținem cont în permanență de un moment de o importanță deosebită. Problematika de gen necesită în mod obligatoriu o abordare lipsită de viziuni unidirecționale, dimensiunea de gen a vieții sociale manifestându-se printr-o evoluție ciclică de interproducere între conștiință și realitatea obiectivă, astfel renumita teorema a lui Thomas găsimu-și aplicabilitate explicativă perfectă în cadrul problematicii de gen. Dată fiind inegalitatea *de facto* între sexe (de exemplu bărbații sunt favorizați în ocuparea pozițiilor de conducere), aceasta se reflectă în conștiință. Astfel aceste două dimensiuni ale vieții sociale creează un proces de interproducere.

Avem posibilitatea să cartografiem acest proces, prezentând fazele în consecutivitate. Fiecare al patrulea respondent consideră că bărbații sunt mai capabili să conducă decât femeile. 2/3 din susținătorii acestei idei sunt bărbați. Printre femei acestea pot fi întâlnite de trei ori mai rar.

Rezultatele acestui studiu demonstrează faptul că în rândul societății civile, deși în dimensiuni mai mici, sunt împărtășite viziuni de natură discriminatorie în ce privește problematica de gen. Întrebați despre cine trebuie să conducă în viața privată, în familia lor proprie, aproape 1 din 10 respondenți a atribuit bărbaților această responsabilitate. La nivelul întregii populații așa au procedat 3 din 10. În cazul ambelor eșantioane, frecvența acestei păreri în rândul bărbaților este cam de 3 ori mai mare decât în rândul femeilor (16%/5% – 40%/18,8%).

**Sunteți de părere că bărbații
sunt mai capabili să conducă decât o femeie?**

7,7% dintre femeile participante la Barometrul de Gen au acordat autoritate femeii în familie. Această tendință nu se regăsește la participanții la acest studiu. Nici o femeie nu a remarcat că ar prefera ca în familia ei să conducă chiar ea, pe când în rândul bărbaților de această părere sunt 4% derespondenți.

Sunteți de părerea că în familii ca a Dvs., ...	Studiul prezent			Barometrul de Gen		
	General	Bărbat	Femeie	General	Bărbat	Femeie
Este de preferat să conducă bărbații	9,2%	16,0%	5,0%	28,1%	40,0%	18,8%
Este de preferat să conducă femeile	1,5%	4,0%	—	5,6%	2,8%	7,7%
Nu contează sexul/ genul	14,3%	13,3%	14,9%	59,2%	51,4%	65,4%
În cooperare	74,5%	66,7%	79,3%	—	—	—
Altceva	0,5%	—	0,8%	—	—	—
Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pentru a desprinde motivele care au determinat opțiunea respondenților la această întrebare, propunem să vedem cum corelează ea cu întrebarea de mai sus privind capacitățile speciale de a conduce ale bărbaților față de cele ale femeilor. Devine clar că doar la 5% din respondenții care ar prefera ca în familii ca a lor să conducă bărbatul opinia este justificată prin opțiunea că anume bărbatul este mai capabil să conducă. Ceilalți care i-au rezervat bărbatului conducerea în familie au făcut-o din alte motive decât capacitatea managerială.

Sunteți de părerea că în familii ca a Dvs., ...?	Bărbații sunt mai capabili să conducă decât femeile	
	Da	Nu
Este de preferat să conducă bărbații	5,0%	4,4%
Este de preferat să conducă femeile	0,6%	1,1%
Nu contează sexul	2,8%	12,2%
În cooperare	17,1%	56,4%
Altceva	—	0,6%

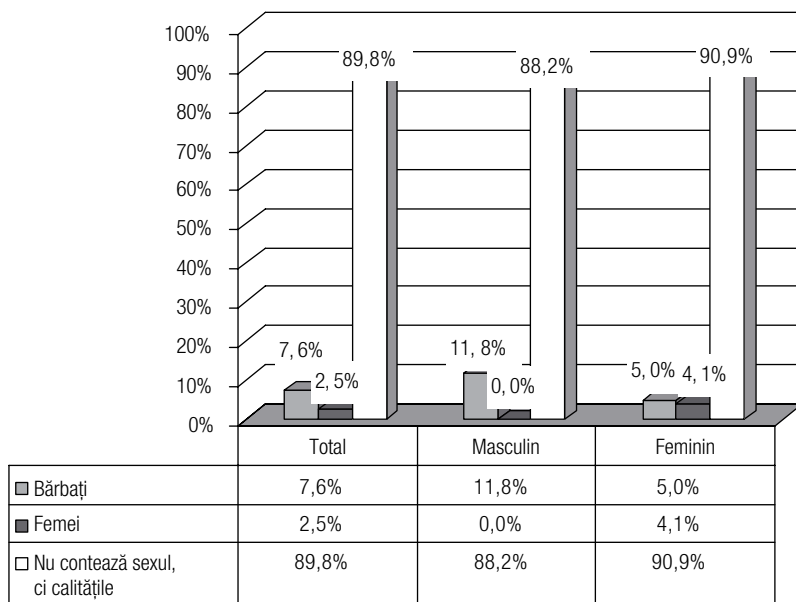
Viața familială versus cea publică este unul din punctele dureroase în discuțiile privind problematica de gen. De-a lungul secolelor, aceste sfere au fost împărțite între sexe, cea privată atribuită femeilor, cea publică — bărbaților. În secolul al xx-lea, în urma schimbărilor produse, femeile au început să împartă cu bărbații piața muncii din punct de vedere cantitativ, cea familială rămânând însă în continuare pe seama lor, ceea ce a condus la o dublă solicitare a femeii — acasă și la serviciu. Acest lucru se observă, în mod evident, în tabelul de mai jos, în care sunt prezentate frecvențele obținute la întrebarea: *De ce sunt mai degrabă preocupați în țara noastră bărbații și femeile*. În opinia majorității decisive a participanților la studiu, femeile sunt preocupate de a împăca viața de familie cu serviciul, pe când bărbații doar de serviciu.

Dacă vorbim de diferențele dintre opiniile în rândul bărbaților și al femeilor, în linii generale, situația este iarăși, asemănătoare. Atestăm diferențe de cca 10% în ceea ce privește preocupările femeilor. Respondenții de sex feminin, spre deosebire de bărbați, într-o pondere mai mare, afirmă că femeile sunt preocupate concomitent de ambele sfere, în defavoarea numărului celor care consideră că femeile sunt preocupate mai degrabă de familie. Diferențele sunt de 2 ori mai mari atunci când este vorba despre preocupările bărbaților. Respondenții bărbați, într-o pondere de 56,6%, consideră că bărbații în țara noastră sunt preocupați doar de serviciu și 36,8% de ambele. În cazul femeilor, aceste ponderi constituie 78,3% și, respectiv, 16,7%.

După părerea Dvs., în Republica Moldova	femeile sunt mai degrabă preocupate ...			bărbații sunt mai degrabă preocupați ...		
	General	Bărbat	Femeie	General	Bărbat	Femeie
de serviciu	4,0%	1,3%	5,9%	69,9%	56,6%	78,3%
de familie	23,1%	32,0%	18,6%	1,0%	2,6%	—
să împace viața de familie cu serviciul	67,8%	64,0%	73,7%	24,5%	36,8%	16,7%
nici de serviciu, nici de familie	1,0%	2,7%	—	4,1%	2,6%	5,0%
altceva	1,0%	—	1,7%	0,5%	1,3%	—

În același timp, din punct de vedere „calitativ”, în ideologia patriarhală persistă opinii precum că bărbatul este *cel care trebuie să conducă, este mai capabil să conducă, este capul familiei* etc.

Sunteți de părerea că în viața publică este de preferat să conducă...

Mai întâi de toate, trebuie de menționat că în rândul liderilor de opinie din Republica Moldova practic nu atestăm acest model ideologic. Susținătorii acestei idei constituie doar 2,7% din totalul respondenților. Pe lângă cei 82,5% adepty ai ideii că nu există sfere în care trebuie să conducă preponderent un anumit sex, dintre cei două sute de respondenți doar unul singur a menționat că în viața publică este de preferat să conducă bărbații, iar în cea domestică — femeile (0,5%).

Sunteți de părerea că în familii ca a Dvs., ...?	Dar în viața publică: în administrație, politică, la locul de muncă etc. ...?		
	Este de preferat să conducă bărbații	Este de preferat să conducă femeile	Nu contează sexul, importante sunt calitățile
Este de preferat să conducă bărbații	2,6%	0,5%	5,6%
Este de preferat să conducă femeile	0,5%	—	1,0%
Nu contează sexul / în cooperare	4,6%	2,1%	82,5%
Altceva	—	—	0,5%

Să vedem ce ne poate oferi corelația dintre itemul privind capacitățile manageriale și exercitarea conducerii *de facto* în viața publică. Astfel de prezentări ne oferă o împărțire a comunității în funcție de viziunile diferite

asupra anumitor probleme. În cazul dat constatăm că grupul marginal care susține incapacitatea managerială a femeii are o cotă foarte mică (2,7%). Pentru acești oameni, „nonparticiparea” politico-administrativă a femeii este justificată prin presupusa incapacitate de conducere față de bărbați. Spre deosebire de acest grup, pentru care incapacitatea managerială a femeii este ceva dat de la Dumnezeu, și nu poate fi combătut, schimbat, un alt grup, mai semnificativ ca pondere (22,5%), este de părerea că bărbatul este mai capabil să conducă, susține totuși că în viața publică contează calitățile personale, adică recunoaște existența diferenței în capacități, însă cauzată social, respectiv nu este un lucru imposibil de schimbat.

Dar în viața publică: în administrație, politică, la locul de muncă etc. ...?	Bărbații sunt mai capabili să conducă decât femeile	
	Da	Nu
Este de preferat să conducă bărbații	2,7%	4,9%
Este de preferat să conducă femeile	—	2,2%
Nu contează sexul, importante sunt calitățile celui care conduce	22,5%	67,6%

Aspecte discriminatorii

Mai jos avem rezultatele obținute la itemii, prin care respondenților li s-au propus un șir de aspecte discriminatorii caracteristice conștiinței și culturii patriarhale.

Remarcăm, mai întâi, o pondere sporită a nonrăspunsurilor. Explicația poate viza, după noi, două aspecte de natură chiar opusă. Refuzul sau dificultatea de a oferi un răspuns la aceste întrebări rezultă din faptul că persoana niciodată nu s-a preocupat de această problemă, primește această realitate ca de la sine și nu o sesizează sau refuzul este un refugiu pentru persoanele care nu vor să recunoască poziția sa în cadrul discuțiilor frecvente în zilele noastre în jurul subiectului echității de gen.

Primul item are tangențe comune cu cel ce ține de capacitățile manageriale mai mari ale bărbaților. Acest item („femeia trebuie să-și urmeze bărbatul”) vizează, în primul rând, un comportament de supunere a femeii față de bărbat care este liderul în cadrul cuplului, fie că este mai capabil să conducă, fie că poziția lui este dictată de condiții speciale (religie, cultură etc.). Acesta este acceptat de fiecare al doilea bărbat și de fiecare a patra femeie. Ponderea celor ce resping o astfel de afirmație este cam egală în rândul respondenților din ambele grupuri. În același timp, aproape jumătate din respondenții de sex feminin, într-o proporție semnificativ mai mare decât în rândul bărbaților, nu au oferit un răspuns, fapt care denotă o derută semnificativă a femeilor care nu acceptă inegalitatea, dar nici nu sunt ferm convinse pentru a o combate.

Următorul item vizează un aspect la fel de important și specific în problematica de gen — discriminarea bărbaților, care justifică limitarea

accesului sau mai degrabă a rolului bărbaților în creșterea copiilor. Prin tradiție sfera privată aparținând femeilor, se justifică opiniile precum că bărbații sunt mai puțin capabili să îngrijească de copii.

Pe eșantionul nostru constatăm, în primul rând, o omogenitate după cum s-au grupat respondenții de diferite sexe, în funcție de răspunsul oferit la această întrebare. Frecvența atît în cazul bărbaților cît și al femeilor este cam aceeași. Am avut ocazia să observăm în baza rezultatelor obținute la mai mulți itemi că, deși tendințele generale sunt aceleași, femeile, logic, în proporții mai mari resping realitatea în care sunt prezente inegalitățile. În cazul dat, explicațiile țin de situația în care anume bărbații nu au acces la ceva, cît și de specificul respondenților de sex feminin. Or, aceste femei, fiind active în plan profesional, în mod inevitabil cedează din timpul rezervat familiei în favoarea activității profesionale, publice pe care o exercită.

Persistența modelului patriarhal de raportare a bărbaților la creșterea copiilor o constatăm cu fermitate în cazul celor 36,2% din respondenți (cei care consideră că bărbații nu pot crește copiii la fel de bine ca și femeile) și o putem presupune în cazul celor 27,1% (cei care au refuzat sau s-au abținut să răspundă).

După părerea Dvs., în general...		General	Sex	
			Bărbat	Femeie
Femeia trebuie să-și urmeze bărbatul	Da	34,2%	47,4%	26,0%
	Nu	24,1%	21,1%	26,0%
	NȘ/NR	41,7%	31,6%	48,0%
Bărbații pot crește copiii la fel de bine ca și femeile	Da	36,7%	35,5%	37,4%
	Nu	36,2%	34,2%	37,4%
	NȘ/NR	27,1%	30,3%	25,2%
Femeia este stăpâna casei	Da	43,7%	39,5%	46,3%
	Nu	17,1%	23,7%	13,0%
	NȘ/NR	39,2%	36,8%	40,7%
Bărbatul este capul familiei	Da	41,7%	50,0%	36,6%
	Nu	19,1%	19,7%	18,7%
	NȘ/NR	39,2%	30,3%	44,7%

Cauzele subemancipării

Mai jos prezentăm o listă de expresii care ar viza cauzele subemancipării femeilor în viața publică, sub aspectul calitativ. Credem că ar fi necesar să descriem baza din care operăm cu termenii de cantitativ și calitativ atunci când vorbim de emancipare. În sec. xx piața de muncă a fost pe larg ocupată de femei, acestea devenind colege de serviciu ale bărbaților chiar și în domeniile ce necesită munca fizică grea. Am putea face referire la multe statistici referitoare la țara noastră care ne-ar forma impresia că la acest capitol nu există momente discriminatorii. De exemplu, cota femeilor salariate în 2002 constituia 53,7% în comparație cu 52% cît reprezintă pon-

derea femeilor din totalul populației. Alt exemplu ar fi statisticile privind gradul de încadrare în învățământul secundar și superior. Aceștia sunt termenii cantitativi ai emancipării.

Pe de altă parte însă, depistăm probleme în sectorul economic (piața muncii) ce țin de discriminare la salarizare, segregare profesională, volumul înalt al muncii casnice (nesalarizate), în paralel cu activitatea profesională. O altă formă de inegalitate ține de inegalitatea ierarhică, de exemplu femeile constituie 51,2% din totalul salariaților și doar 32,0% din totalul persoanelor care au statut de patron, dețin doar 21 din 101 mandate de parlamentar (20,8%) etc. În acest caz este vorba despre aspecte pe care obișnuim să le numim calitative.

Anume aceste aspecte, care se referă la impedimentele emancipării femeilor în viața publică și cercul decizional au stat la baza listei de afirmații propuse participanților la studiu. Pentru ca tabloul să fie mai expresiv, am aranjat afirmațiile în ordine după ponderea aprecierilor pozitive.

Principala cauză a subreprezentării femeilor la conducere sunt bărbații, care sunt interesați ca femeile să nu intre în concurență cu ei pentru posturile de conducere. Această afirmație a întrunit cele mai multe (64,8%) răspunsuri „Da”, însă a fost semnificativ diferit primită de respondenții de diferite sexe. În cazul femeilor, 78% dintre acestea au răspuns afirmativ, față de 43,4% în cazul bărbaților.

Vorbind aparte pe sexe pe baza diferențelor între ponderi în cazul majorității afirmațiilor, femeile predomină în răspunsuri pozitive asupra bărbaților. Bărbații au exprimat acordul în pondere mai mare față de femei doar în trei cazuri. Aceștia afirmă mai frecvent că ei sunt mai capabili să conducă decât femeile, femeile sunt mai puțin unite și că femeile nu sunt în conducere pentru că familia nu le permite.

Sunteți sau nu de acord cu următoarele afirmații: Pentru Da!	General	Bărbați	Femei	Diferența
Bărbații sunt interesați ca femeile să nu intre în concurență cu ei pentru posturile de conducere	64,8%	43,4%	78,0%	-34,6%
Femeile nu au încredere în forțele lor	59,3%	56,6%	61,0%	-4,4%
Femeile sunt prea ocupate cu treburile gospodărești și nu mai au timp pentru posturi de conducere	57,3%	51,3%	61,0%	-9,7%
Nu există măsuri politice care să încurajeze femeile să acceadă în funcții de conducere	55,3%	50,0%	58,5%	-8,5%
Femeile sunt învățate că a fi la conducere nu este treaba lor	52,3%	44,7%	56,9%	-12,2%
Femeile sunt mai puțin unite decât bărbații	44,7%	53,9%	39,0%	14,9%
Politica și afacerile sunt corupte și de aceea femeile nu vor să se implice	43,2%	36,8%	47,2%	-10,4%
Femeilor le este frică de mari responsabilități	40,7%	35,5%	43,9%	-8,4%
Presa creează femeilor imaginea de incapabile	28,6%	13,2%	38,2%	-25,0%
Femeile nu sunt în posturi de conducere pentru că familia nu le permite	25,1%	31,6%	21,1%	10,5%
Bărbații sunt mai capabili să conducă decât femeile	23,1%	40,8%	12,2%	28,6%

II. FEMEILE ȘI PARTIDELE POLITICE

Compartimentul acesta vizează un aspect important al studiului, și anume cum se raportează problematica gender la formațiunile politice, mecanismele de luptă politică și accederea la putere. Urmând principiile de abordare a problematicei expuse anterior, vom sublinia că și politicii îi este caracteristică realitatea în care chiar dacă există anumite evoluții îmbucurătoare, acestea sunt de regulă de natură cantitativă, și mai puțin calitativă.

Gradul de participare a femeilor în viața socială și politică

Conform datelor statistice globale, pe parcursul secolului al xx-lea doar 24 de femei au fost alese în calitate de conducători de stat sau guvern. Ponderea femeilor în personalul administrativ de conducere este de circa 10%, printre miniștri — 7% și doar câteva femei se află la conducerea organizațiilor internaționale.

Reprezentând 52,2 la sută din populația țării, femeile din țara noastră continuă să se confrunte cu aceleași situații dezavantajoase: implicarea redusă a femeilor în activitățile social-politice, accesul limitat la procesele de luare a deciziilor, promovarea rară în funcții cu înaltă responsabilitate etc.

Indicele participării femeilor în viața socială din RM ²

	1999	2000	2001	2002
Procentul de femei din totalul populației	52,1	52,1	52,1	52,1
Procentul de femei din populația activă	49,3	49,96	50,11	50,76
Participare parlamentară (%)	7,9	7,9	12,9	15,8
Lideri și înalți funcționari din administrația publică și organizații economice și sociale (%)	36,6	33,2	37,5	40,2
Ocupații intelectuale și științifice (%)	61,3	63,1	62,4	60,3
Indicele participării femeilor în viața socială	0,428	0,414	0,473	0,511

Dat fiind faptul că partidul politic este un mijloc de afirmare politică, în cadrul studiului, acestui compartiment i s-a acordat o atenție deosebită.

Din eșantionul total, cca 70% din respondenți aparțineau la momentul interviului unor partide politice, în rândul femeilor acest procent fiind semnificativ mai mic (63,6% față de 77,3% între bărbați).

Aparența la un partid politic	Sex		Total
	Bărbat	Femeie	
Aparțin	77,3%	63,6%	69,2%
Nu aparțin	22,7%	36,4%	30,8%

² Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului, Chișinău 2003.

Partidul politic — mediu de participare a femeilor în politică

Sunt oare partidele politice din Republica Moldova niște medii în care femeile se simt foarte bine? Deși respondenții apreciază în masă că partidul concret căruia îi aparțin, prezintă o structură receptivă la participarea femeilor în politică, trebuie să facem câteva nuanțări. Pe lângă faptul că în acest caz și-au spus cuvântul deprinderile practice specifice politicului (evident că respondenții nu își permit aprecierea negativă a propriei formațiuni politice), această afirmație vizează prezență cantitativă a femeilor în sfera politică, și nu presupune nimic referitor la caracterul acestei prezențe.

Din momentul în care afirmația s-a referit la partide politice în general, și nu la propriul partid, respondenții în ponderi majoritare apreciază acest mediu ca nefiind confortabil pentru femei (58,3% au exprimat dezacordul cu această afirmație). Cu afirmația precum că partidele politice din țara noastră sunt structuri în care femeile se simt confortabil nu sunt de acord nici bărbații (52,4%), și într-o măsură mai mare respondenții care nu aparțin unui partid politic (65,2% față de 56,3% în cazul celor care sunt membri de partid). Și în cazul acestei afirmații am putea avea dubii referitoare la acuratețea desprinderii problematicii gender, dat fiind faptul că nu putem desprinde cazurile în care respondentul a apreciat mediul de partid ca fiind neconfortabil pentru femei din simplul motiv că îl consideră astfel pentru oricine, și nu doar pentru femei.

Dincolo de acestea, partidele politice sunt apreciate ca fiind ostile la recrutarea și participarea femeilor în politică. Din această perspectivă, respondenții se împart în două grupuri practic egale ca pondere, 48,5% exprimându-și acordul. În mod tradițional deja, pentru mai mulți itemi din chestionar, ponderea susținătorilor acestei afirmații în rândul bărbaților este cu aproape 10 la sută mai mică decât în rândul femeilor. De remarcat este faptul că apartenența la un partid politic sporește probabilitatea recunoașterii de către subiect a ostilității partidelor față de emanciparea politică a femeii.

Din experiența Dvs., personală, considerați că ...		General	Sex		Apartenența la partid	
			Bărbat	Femeie	Da	Nu
partidul al cărui membru sunteți reprezintă o structură receptivă la participarea femeilor în politică?	Da	91,2%	94,8%	88,1%		
	Nu	8,8%	5,2%	11,9%		
partidele politice din Moldova sunt structuri în care femeile se simt confortabil?	Da	41,7%	47,6%	37,5%	43,7%	34,8%
	Nu	58,3%	52,4%	62,5%	56,3%	65,2%
partidele politice în general sunt structuri, într-un fel, ostile la recrutarea și participarea femeilor în politică?	Da	48,5%	44,1%	52,8%	49,1%	42,1%
	Nu	51,5%	55,9%	47,2%	50,9%	57,9%

Dimensiunile și efectele măsurilor privind prezența femeilor în activitatea partidului

În ultimii ani, în special în toiu alegerilor parlamentare din 2005, mai multe partide au întreprins pași concreți în ce privește prezența femeilor în actul politic (80% de respondenți menționează că statutele și documentele de bază ale partidelor lor au fost modificate în acest scop). În marea majoritate a cazurilor, aceste schimbări vizează simpla majorare a numărului femeilor, de regulă minimum 30% în funcțiile electivă (46,8%), 50% pe listele de candidați (17,7%) sau majorarea cotei femeilor pe aceste liste fără specificări numerice concrete (16,1%), toate împreună creează peste 80 la sută din cazuri.

Enumerați cele mai relevante modificări produse:

30% din candidații la funcțiile electivă/modificarea cotei minime	46,8%
50% pe liste	17,7%
Majorarea cotei pe liste	16,1%
Crearea organizației de femei	12,9%
Modificări în statut	4,8%
Altceva	1,6%

Deși o bună parte din respondenții care sunt la moment membri ai unui partid politic anunță că femeile în calitate de membri produc oarecare schimbări în prioritățile programatice ale partidului, următoarea întrebare care a solicitat un răspuns mai detaliat obține răspunsuri doar în cazul a 7,8% din respondenți, ceea ce arată că de fapt aceste schimbări fie că sunt supraapreciate de respondenți, fie că aceștia nici nu s-au preocupat niciodată de o asemenea problemă.

Femeile membri ai partidului au produs anumite schimbări în prioritățile programatice ale partidului	General	Bărbat	Femeie
Da	43,9%	36,4%	49,1%
Nu	56,1%	63,6%	50,9%

Dacă da, vă rugăm să detaliați răspunsul	
S-a creat organizația de femei a partidului	3,1%
S-a modificat programul și statutul și respectarea lui	1,6%
A devenit mai activ partidul	3,1%
Total	7,8%

Circulația internă și aspectul gender

Regulile și practicile de organizare și desfășurare a alegerilor interne pentru poziții-cheie în partid au fost apreciate ca nefiind corecte și împărțiale după aspectul gender de o treime din respondenți. În mod devenit deja

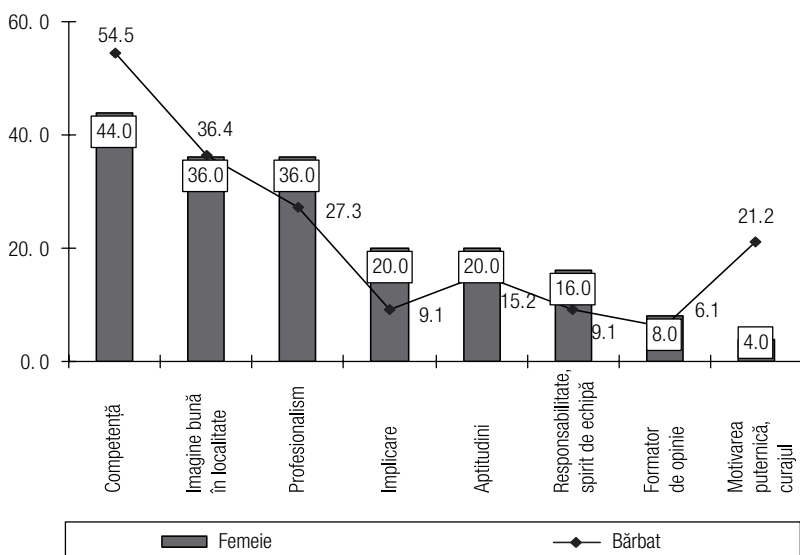
tradițional, ponderile în rândul respondenților de sex masculin sunt mai mici (16,7%) față de femei (36,9%). Încă mai mari sunt diferențele dintre membrii de partide și cei care nu aparțin unui partid. Respondenții care la momentul interviului nu aparțineau unui partid politic în mare parte susțin existența discriminării femeilor de regulile și practicile de ocupare a pozițiilor decizionale în formațiunile politice. O astfel de poziție s-ar explica fie prin lipsa cunoștințelor privind viața internă a partidelor, fie prin experiențele negative ale acestor persoane, care probabil în trecut au activat în partid.

Considerați că regulile și practicile de organizare și desfășurare a alegerilor interne pentru poziții-cheie de luare a deciziilor în partid sunt corecte și imparțiale atât pentru bărbați, cât și pentru femei?	General	Sex		Aparența la partid	
		Bărbat	Femeie	Da	Nu
Da	72,8%	83,3%	63,1%	77,5%	35,7%
Nu	27,2%	16,7%	36,9%	22,5%	64,3%
Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

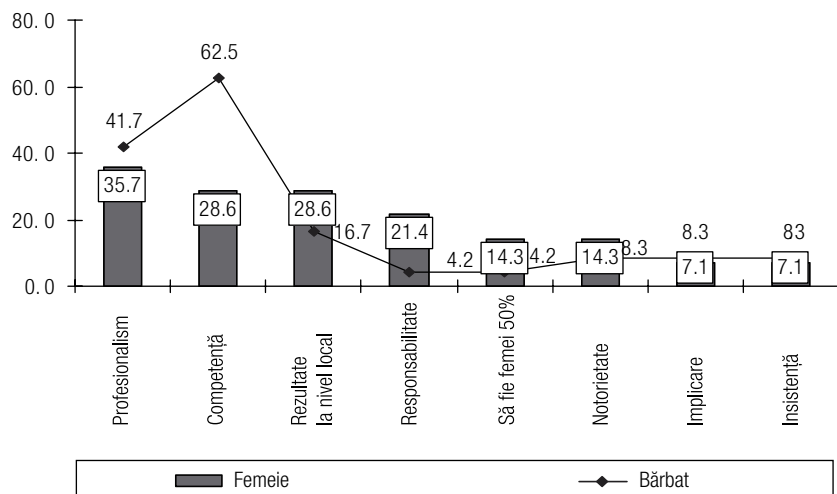
Criteriile de selectare și nominalizare a femeilor la alegeri

După cum este și normal, astfel de factori ca competența personală, popularitatea în localitate și profesionalismul sunt criteriile de bază după care femeile sunt nominalizate în calitate de candidați la alegerile locale.

Criteriile de selectare și nominalizare a femeilor candidați la alegerile locale

Criteriile de selectare și nominalizare a femeilor candidați la alegerile naționale

Felul în care a fost formulată întrebarea admite motive de a susține că respondenții, oferind răspuns la această întrebare, nu s-au raportat la sex, ci au nominalizat criteriile generale de selecție, valabile pentru oricine, indiferent de gen. Însă spre deosebire de respondenții de sex feminin, cei de sex masculin au pus un accent mai mare pe competență și în mod și mai pronunțat pe motivare și curaj și mai puțin pe profesionalismul, responsabilitatea și implicarea activă în viața politică (vezi Anexa D, Tabelul 70).

În linii generale, cam aceleași sunt criteriile de selectare și la alegerile parlamentare, doar că bărbații au pus un accent și mai mare pe competență (vezi Anexa D, Tabelul 71).

Concluzii

Studiul de față subliniază faptul că percepția realității sau proiectarea acestora într-un mod inegalitarist persistă în societatea noastră chiar și la nivelul elitei, în special a celei politice. Iar, datorită naturii de interproducere între conștiința umană și realitatea obiectivă, preocupările în acest domeniu trebuie să vizeze acțiuni complexe și de proporții, proiectate ca timp pe termen mediu și lung.

Studiul de față arată cu claritate că trăsăturile de bază ale atitudinilor, percepțiilor în ce privește problematica de gen, deși poate în proporții mai mici, sunt caracteristice și elitelor. Una din primele constatări ale demersului nostru a fost faptul că nici elita politică, și nici societatea civilă din țara noastră nu este lipsită de un astfel de stereotip cum ar fi împărțirea domeniilor de activitate în „masculine” și „feminine”.

Bărbatului mai degrabă i se oferă prioritatea managerială atât în viața familială, cât și în cea publică, însă trebuie de remarcat că modelele de tip inegalitarist ale percepțiilor în cazul majorității indicatorilor sunt împărțite de un număr mic de persoane. Pe lângă aceasta, rezultatele studiului par să arate că această superioritate a bărbatului este determinată de factori de ordin social, care persistă de-a lungul timpului, și nu de diferențieri de alt ordin, cum ar fi de exemplu cele fiziologice.

Percepțiile patriarhale îi limitează uneori și pe bărbați, cum ar fi stereotipul că bărbatul nu este capabil să îngrijească copii.

Femeile invocă alte cauze decât bărbații sau mai degrabă impedimente de emancipare a femeilor în viața publică și în special în politică. Principala cauză invocată de respondenții de sex feminin sunt bărbații, interesați ca femeile să nu intre în concurență cu ei pentru posturile de conducere, în timp ce bărbații pun accentul pe aspecte de ordin subiectiv, cauzate de modelul patriarhal, cum ar fi neîncrederea femeilor în propriile forțe, faptul că femeile sunt mai puțin unite etc.

Alte impedimente ale emancipării politice a femeilor se referă la suprasolicitarrea femeilor în viața privată, la lipsa măsurilor de încurajare a femeilor în competiția pentru posturi de conducere, la prejudecata femeilor că a fi la conducere nu este treaba lor, la corupția în sfera politică și de afaceri.

Neconcordanțele și contradicțiile, dar în special ponderile sporite de nonrăspunsuri în itemii privind femeile în partidele politice, creează impresia că sfera aceasta e departe de a fi conștientizată în profunzime de către respondenți. Deși schimbările în interiorul partidelor sunt nominalizate, în mare parte în formă de cerințe stricte privind cota femeilor în listele de candidați, efectele acestor acțiuni nu sunt conștientizate și, respectiv, apreciate pe măsură.

III. CADRUL LEGISLATIV ȘI PRACTICILE ÎN MOLDOVA

Marcela DILION,
dr., conf. univ., Catedra Asistență socială, USM

Aspecte generale

Europa și lumea întreagă tind spre reprezentarea echilibrată a femeilor și bărbaților la toate nivelurile în societate, inclusiv la cel de luare a deciziilor. Astfel, este important ca în procesul de luare a deciziilor să participe în egală măsură bărbații și femeile, împărțându-și reciproc experiența de viață privind dimensiunea de gen, integrarea căreia este o platformă centrală în promovarea democrației. Conform prevederilor Constituției Republicii Moldova, toți cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau origine socială³.

Țara noastră a aderat la *Convenția privind formele de eliminare a discriminării față de femei (ratificată de R. Moldova în 1994)*, a fost adoptată Legea nr. 5–XVI din 09.02.2006 cu privire la asigurarea șanselor egale pentru bărbați și femei, a fost elaborat și trimis spre aprobare Guvernului Planul național „Promovarea egalității genurilor umane în societate pentru perioada 2006–2009”, au fost organizate conferințe atât la nivel național, cât și la nivel internațional privind problemele participării femeilor la viața politică, iar *de facto* se păstrează stereotipurile de gen specifice culturii tradiționale patriarhale, care acționează ca bariere solide în calea parteneriatului dintre femei și bărbați. Astfel, ca rezultat al acestor bariere, femeile din Republica Moldova sunt subreprezentate la nivelul pozițiilor la care se iau decizii-cheie privind evoluția economică și socială a țării, deși ele alcătuiesc peste jumătate din populația țării (52,2%). În linii generale, legislația Republicii Moldova corespunde standardelor internaționale, însă în cadrul analizei de gen a legislației Republicii Moldova, realizate cu asistența proiectului UNIFEM (Fondul Națiunilor Unite pentru Femei) „Promovarea egalității gender prin legislație” au fost depistate lacune nu numai de ordin normativ, dar și în ce privește respectarea acestor norme.

Pentru a scoate în relief atitudinile respondenților cu privire la cadrul legislativ și normativ s-a recurs la analiza opiniilor în cel de-al doilea compartiment al cercetării „**Cadrul legislativ și practicile în Moldova**” cu privire la: oportunitățile de participare a femeilor în viața politică; implicarea femeilor în viața politică; legislație; atitudinea față de valorile care limitează/facilitează participarea femeilor în politică; stereotipurile care împiedică participarea activă a femeilor la viața politică; prioritățile politice ale femeilor și ale bărbaților etc.

³ Constituția Republicii Moldova, 1994, art.16 alin.2.

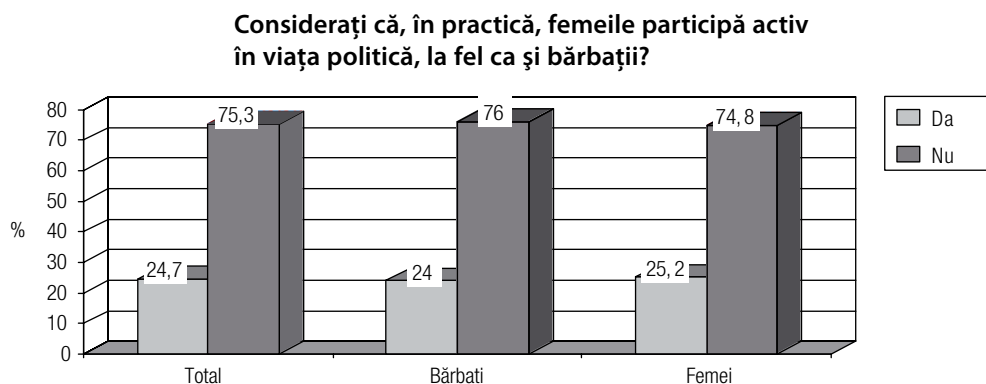
Oportunități de participare a femeilor în viața politică și cadrul legislativ

Referitor la oportunitățile de participare la viața politică a femeilor, circa 69 la sută dintre bărbați și 48% dintre femei consideră că femeile și bărbații au aceleași oportunități de participare la viața politică. Totuși, un procent semnificativ din numărul total de respondenți (43,6%) consideră că femeile nu au aceleași oportunități de participare la viața politică ca și bărbații, realitate certificată și de contextul actual al participării celor două categorii socio-culturale în sfera politică.

În opinia respondenților, legile care garantează egalitatea în drepturi sunt: Constituția (55,3%); Legea cu privire la asigurarea șanselor egale între bărbați și femei (16,1%); Codul Familiei (6%); Codul Muncii (5,5%); Declarația Universală privind Drepturile Omului (4,5%). Circa 6% din respondenți nu știu de existența unor acte normative care să garanteze egalitatea în drepturi dintre bărbați și femei (vezi Anexa B, Tabelul 22).

Fiind întrebați dacă femeile participă activ la viața politică la fel ca și bărbații, circa 25 la sută din respondenți au răspuns afirmativ, iar 75% au infirmat acest lucru. Analiza corelată a răspunsurilor afirmative și negative în funcție de genul respondenților, nu a ilustrat nici o diferență: 24 la sută dintre bărbați și circa 25 la sută dintre femei au susținut că femeile participă activ la viața politică ca și bărbații (vezi Figura 1). În studiul realizat în 1998 „Statutul femeilor în Republica Moldova” de către Fundația Independentă de Sondaje „Socio-Moldova” și Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare circa 10% din respondente aveau afirmat că femeile participă activ la viața politică⁴. Se observă că interesul femeilor față de viața politică a crescut, aceasta fiind confirmat și de datele statistice.

Figura 1.

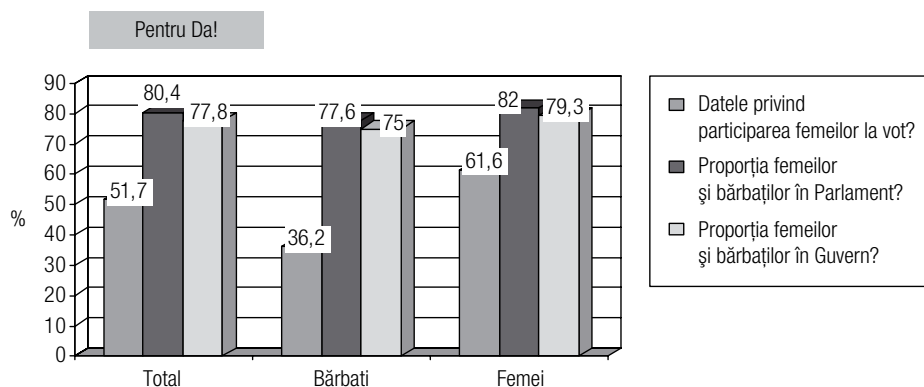

⁴ UNDP, Statutul femeilor în Republica Moldova, Chișinău, 1998, p. 25.

Ca indicatori/ criterii în baza cărora respondenții au afirmat că femeile participă activ la viața politică ca și bărbații sunt: proporția femeilor și bărbaților în Parlament (80,4%); proporția femeilor și bărbaților în Guvern (77,8%), participarea femeilor la vot (51,7%). Nu există diferențe semnificative în funcție de gen în ceea ce privește ierarhia criteriilor stabilite (vezi Figura 2).

Figura 2.

Care sunt criteriile în baza cărora ați răspuns la întrebarea anterioară?

Cauze ce limitează participarea femeilor în viața politică

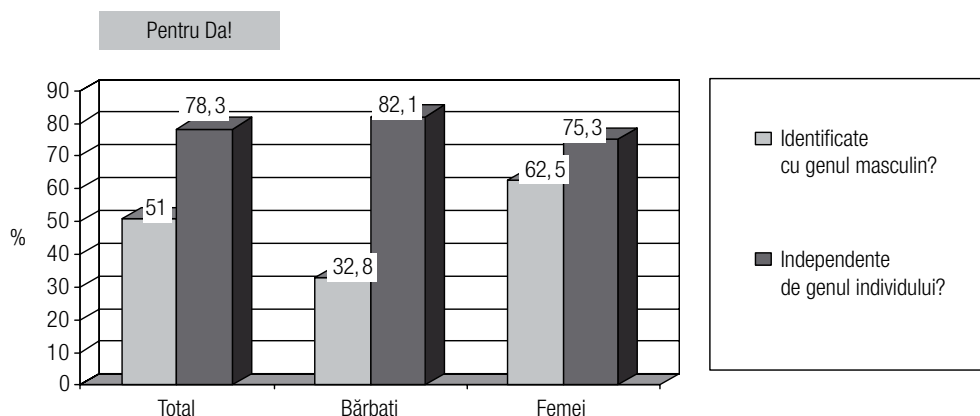
Circa 60 la sută din respondenți consideră că valorile dominante din societatea noastră privind rolurile bărbaților și femeilor limitează participarea femeilor în politică. Există diferențe semnificative în funcție de gen cu privire la această întrebare. Astfel, circa 73% femei și 40% bărbați consideră că valorile și stereotipurile joacă un rol central privind slaba participare a femeilor în politică. Femeile consideră că stereotipurile influențează negativ opinia cu privire la rolul femeii și bărbatului în societate. Drept argumente sunt invocate: „tradiția și ideile cu privire la capul familiei, stereotipurile și ideea conform căreia locul femeii este la bucătărie” (23%); modul diferit de educație a copiilor (1,5%); „femeile sunt considerate necompetente, nu sunt promovate în posturi de conducere” (1,5%); „valorile politice și sociale sunt dure, iar femeia are grijă de cei din jur, este mai gingașă, mai puțin coruptă” (1%). Au mai fost invocate și alte cauze, cum ar fi „deosebirile de salarii ale bărbaților și femeilor”; „femeile se subapreciază”; „femeia este mult mai ocupată cu treburile familiei și de serviciu și nu are timp pentru politică” (vezi Anexa B, Tabelul 26).

Studiul realizat în 1998 „Statutul femeilor în Republica Moldova”, la care s-a făcut referință mai sus, scoate în evidență obstacolele care stau în calea implicării active a femeilor în viața social-politică: bariera psihologică (83%); neîncrederea în sine (56%); aflarea în permanență a femeilor în căutarea unui câștig pentru a-și întreține familia (32%). Prin comparație constatăm că există doar unele similarități între cauzele invocate în cadrul celor două studii.

Gândirea și acțiunea politică sunt identificate cu genul masculin de către 51 la sută din respondenți. Atitudinea despre superioritatea bărbatului persistă masiv în rândurile femeilor, deoarece circa 63% din respondenții care stabilesc semnul egalității între gândire și acțiune, pe de o parte, și genul masculin, pe de altă parte, sunt femei. Reținem, totuși, că 78 la sută din respondenți consideră că gândirea și acțiunea politică sunt independente de genul individului (vezi Figura 3).

Figura 3.

Considerați că gândirea și acțiunea politică sunt:

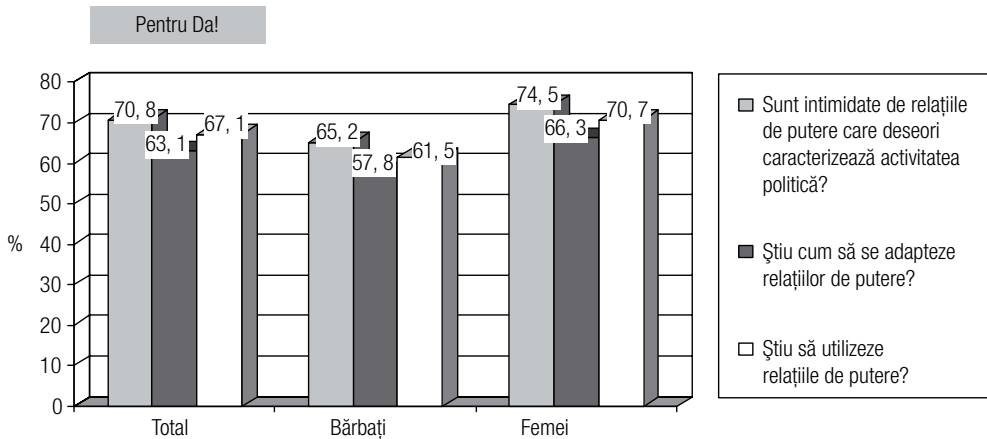

Circa 71 la sută din respondenți consideră că femeile sunt intimidare de relațiile de putere, care deseori caracterizează activitatea politică, 67% susțin că femeile știu să utilizeze relațiile de putere și 63% afirmă că femeile știu cum să se adapteze relațiilor de putere (vezi Figura 4). Nu sunt diferențe semnificative privind argumentele invocate de bărbați și de femei. Remarcăm doar că 42% din bărbați pun la îndoială capacitatea femeilor de a se adapta relațiilor de putere. Or, stereotipul conform căruia puterea este atribuită bărbaților își găsește viabilitatea și astăzi.

Deși 75% din respondenți consideră că femeile nu se implică activ în viața politică, circa 74 la sută din respondenți afirmă că în comparație cu bărbații, femeile au talente și avantaje speciale pentru a activa eficient în politică, iar 65% consideră că performanța politică nu este interdependentă de genul actorului politic.

Figura 4.

Considerați că femeile...

Femeile și politica: influențe reciproce

Circa 70 la sută din respondenți consideră că femeile schimbă politica (vezi Anexa B, Tabelul 30). Un procent semnificativ din rândul femeilor (79%) susțin această idee, pe când doar jumătate dintre bărbați sunt de aceeași părere (circa 55%). Pentru a confirma această idee sunt invocate diverse argumente, cum ar fi faptul că femeile dau dovadă de mai multă „implicare și autopromovare, creativitate” (8%); „mai multă toleranță, sunt mai corecte, dau dovadă de moralitate” (7,5%); „echilibru, sinceritate, ap-titudini, responsabilitate, toleranță” (6,5%); „cunosc mai bine problemele sociale și ale copiilor, ale comunității” (5%). Respondenții s-au mai referit și la faptul că „femeile tind să ia în seamă problemele oamenilor”; „sunt mai practice, mai insistente, flexibile, raționale”; „stimulează concurența onestă”; „au un orizont mai larg în domeniile social, politic”; „se gândesc la viitorul copiilor” etc. Argumentele invocate scot în evidență calitățile femeilor ce ar influența indubitabil pozitiv actul politic și se observă că predomină corectitudinea și moralitatea (vezi Anexa B, Tabelul 31).

Respondenții care au fost de părere că femeile nu schimbă politica (30%) au specificat că: „politicul are regulile sale care nu țin de gen” (4%); „sunt puțin implicate în politică, sunt în minoritate, n-au dat dovadă de calități ale unui lider” (3,5%); „femeile se conformează regulilor politicului/ ale partidului care le-a promovat” (3%); „femeile nu pot schimba regulile murdare ale jocului” (2%); „femeile nu au experiență politică” (1%) etc. (vezi Anexa B, Tabelul 32).

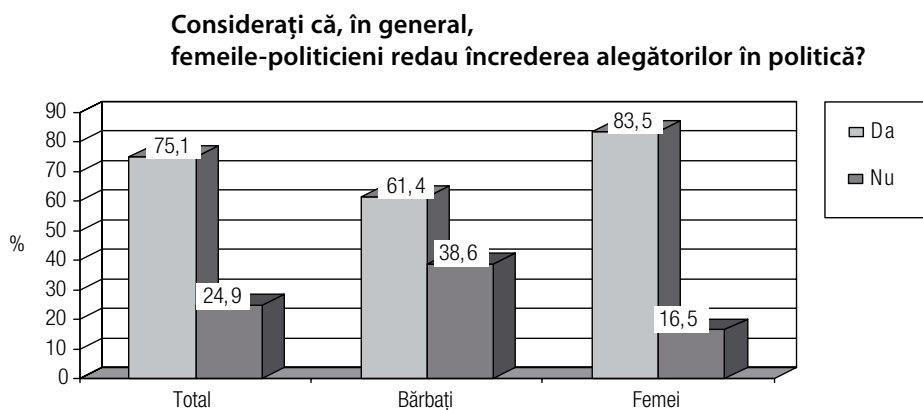
Fiind întrebați dacă politica schimbă femeile, un procent semnifi-cativ (87%) au susținut această idee. Nu sunt discrepanțe semnificative

între opinia bărbaților și cea a femeilor (circa 81% din bărbați și 91% din femei împărtășesc această opinie). Totuși, femeile mai mult ca bărbații sunt încredințate că politica influențează femeia, invocând următoarele argumente: „femeile devin mai sigure” (42%); „devin mai independente, insistente și responsabile, conștientizează propriile valori” (30%); „devin mai dure” (17%); „devin mai sigure în luarea deciziilor” (4%) (vezi Anexa B, Tabelul 34). Argumentele enunțate scot în evidență că de fapt politica influențează pozitiv femeile, cu excepția celor 17 la sută din femei care consideră că politica le face pe femei „dure”. Sunt deosebit de interesante argumentele aduse de bărbați privind influența politicului asupra felului de a fi al femeii. Bărbații menționează în special că politica le face pe femei mai dure (39%); „femeile devin mai independente, mai responsabile” (24%); „devin mai sigure” (15%); „politica schimbă femeile prin cultură și educație” (12%); „majoritatea femeilor sunt învinse de greutățile întâlnite” (9%).

Respondenții care consideră că politica nu schimbă femeile (circa 13%) au menționat că „politicul are regulile sale care nu țin de gen”; „femeia rămâne așa cum este”; „femeia nu are timp să participe la viața politică”.

Fiind întrebați dacă femeile-politicieni redau încrederea alegătorilor în politică, circa 75% din respondenți au răspuns afirmativ. Un procent semnificativ din rândul femeilor (84%), dar și din rândul bărbaților (61%), sunt de părere că femeile pot reda încrederea în politică (vezi Figura 5).

Figura 5.

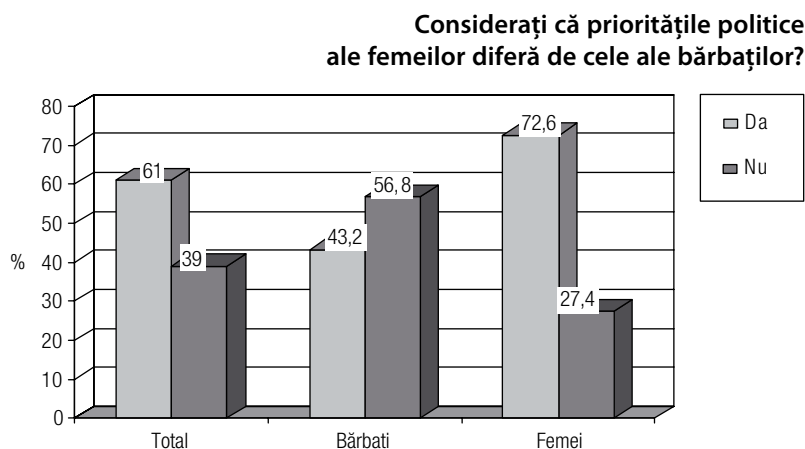
Prioritățile politice ale femeilor și bărbaților

Conform studiului, femeile au o concepție diferită despre societate și politică decât bărbații. Astfel, 77 la sută din femei și 45 la sută din bărbați sunt de părere că femeile au concepții diferite de ale bărbaților privind societatea și politica.

Circa 73% din femei și 43% din bărbați consideră că prioritățile politice ale femeilor diferă de cele ale bărbaților (vezi Figura 6).

Prioritățile politice ale bărbaților diferă de cele ale femeilor, deoarece femeile pun accentul pe rezolvarea problemelor sociale (18%). Un procent nesemnificativ au afirmat că „femeile caută stabilitate, corectitudine”; „femeile promovează mai multe domenii, metode mai eficiente”; „femeile vor să îmbunătățească viața, iar bărbații luptă pentru putere”; „femeile au interes imediat, bărbații — de perspectivă” etc.

Figura 6.

Politica ca produs al interacțiunii și activității bărbaților și femeilor scoate în evidență, opinează respondenții, că aceasta reprezintă una din garanțiile democrației (96,3%); denotă respectarea principiului egalității dintre bărbați și femei (95,9%); contribuie la definirea unor soluții mai potrivite pentru a răspunde problemelor cu care se confruntă societatea, mult mai mult decât dacă politica ar fi dominată doar de bărbați (89%); nu are nici o consecință pentru societate (24,2%). Nu există discrepanțe semnificative privind opiniile bărbaților și a femeilor privind aceste argumente cu excepția că mai puțini bărbați (83,3%), decât femei (93,3%), consideră că femeile contribuie la definirea unor soluții mai bune pentru rezolvarea problemelor cu care se confruntă societatea de astăzi.

Concluzii și recomandări

Pentru a trasa principale direcții de acțiune, evidențiem următoarele concluzii ale studiului:

- Doar jumătate din femei (48%) și circa 70 la sută din bărbați consideră că femeile, ca și bărbații, au aceleași oportunități de participare la viața politică;

- Cea mai cunoscută lege de către respondenți, care reglementează egalitatea în drepturi, este Constituția (55,3%), urmată de Legea cu privire la asigurarea de șanse egale între femei și bărbați (16,1%);

- Circa 75 la sută din respondenți consideră că femeile nu participă activ la viața politică. Principalii indicatori pe care s-au axat respondenții privind neparticiparea femeilor la viața politică sunt proporția femeilor și bărbaților în Parlament și Guvern;

- Mai bine de jumătate din respondenți consideră că valorile dominante din societate limitează participarea femeilor în politică;

- Jumătate din respondenți identifică gândirea și acțiunea politică cu genul masculin și chiar femeile sunt cele care stabilesc aceasta (63%);

- Femeile sunt intimidat de relațiile de putere, consideră 71 la sută din respondenți, iar 42% din bărbați pun la îndoială capacitatea femeilor de a se adapta relațiilor de putere;

- Circa 74 la sută din respondenți consideră că femeile, comparativ cu bărbații, au talente și avantaje speciale pentru a activa eficient în domeniul politicii;

- Femeile schimbă politica — așa cred 70 la sută din respondenți, de această părere fiind în special femeile (79%). Totodată, respondenții susțin că și politica schimbă femeile (87%);

- În opinia respondenților, femeile-politicieni redau încrederea alegătorilor în politică și au concepții diferite despre societate și politică de cele ale bărbaților (în special aceasta afirmă femeile);

- Prioritățile politice ale bărbaților diferă de cele ale femeilor, acestea punând accentul în special pe rezolvarea problemelor din domeniul social.

În scopul promovării femeii în toate domeniile vieții sociale, inclusiv domeniul politic, propunem următoarele recomandări:

- Influența formativă a femeilor în vederea emancipării, dezvoltării încrederii și respectului de sine;

- Implicarea bărbaților în promovarea egalității dintre femei și bărbați. Aceasta înseamnă atât o redefinire a rolurilor tradiționale ale femeilor și ale bărbaților, cât și concilierea vieții de familie și a celei profesionale pentru ambele genuri, atât la nivel individual, cât și în organizarea structurilor vieții politice și publice;

- Organizarea conferințelor publice, seminariilor și conferințelor de presă privind rolul femeii în politică;

- Identificarea, colectarea, utilizarea și răspândirea curentă a datelor statistice dezagregate pe gen;

- Realizarea cercetărilor și sondajelor privind rolul femeii în politică, care să permită identificarea problemelor cu care se confruntă femeile în sfera politică și găsirea soluțiilor posibile;

- Împărtășirea experienței, schimbul de informații, precum și cooperarea, coordonarea activităților privind promovarea femeii în politică dintre ONG-uri și stat;

— Susținerea ONG-urilor și mass-mediilor în promovarea rolului femeii în politică prin consolidarea unei rețele de centre de informare și documentare privind dimensiunea de gen. Aceste centre ar fi familiarizate cu contextul egalității de gen și problema drepturilor femeilor la nivel local, precum și global, și ar menține un dialog continuu cu societatea civilă din regiune.

Pentru creșterea rolului femeii în politică, menționăm că principala strategie este eliminarea stereotipurilor de gen, care include următoarele acțiuni:

— promovarea și implementarea Planul național *Promovarea egalității genurilor umane în societate pentru perioada 2006–2009*;

— elaborarea și aprobarea *Strategiei de promovare a egalității genurilor*;

— adoptarea proiectului *Legii privind prevenirea și combaterea violenței în familie*;

— modificări în curriculum, care să vizeze educația pentru parteneriatul de gen. Este foarte important ca copiii și adolescenții să cunoască cât mai multe despre funcționarea societății în întregime, relațiile dintre genuri și egalitatea de gen ca parte integrantă a drepturilor umane;

— eliminarea discriminărilor dintre genuri în practicile educaționale (eliminarea segregării în orientarea școlară și profesională);

— organizarea seminariilor metodologice pe problematica de gen pentru reprezentanții puterii. Aceste seminarii se recomandă funcționarilor din ministere, parlamentarilor și politicienilor în scopul promovării angajamentelor politice privind egalitatea de gen.

Bibliografie

UNDP, *Statutul femeilor în Republica Moldova, Chișinău, 1998.*

Raportul Social Anual, Chișinău, 2005.

IV. PARTICIPAREA FEMEILOR ÎN VIAȚA PUBLICĂ ȘI POLITICĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Loretta HANDRABURA,

dr., conf. univ., Catedra Literatura Română și Comparată, UPS „Ion Creangă”

Fenomenul „clopotului de sticlă al politicii”

Actul politic, de regulă, este asociat cu bărbații, deoarece ei domină în acest domeniu, ca și în altele, grație unei tradiții sexiste a culturii patriarhale. Percepția politicului se mai face prin prisma comportamentului masculin care a făcut carieră în istorie și servește sau trebuie să servească, în opinia multora, drept model/standard. În viziunea respondenților studiului de care ne ocupăm, privind Provocările și impedimentele participarea femeilor în viața publică și politică, gândirea și acțiunea politică nu ar fi identificate cu genul masculin (51%), ci independente de genul individului (78,3%). Este o perspectivă încurajatoare, spre care tindem, pentru că pe moment nu funcționează doar la nivelul declarațiilor și expectanțelor.

Cvasiinvizibila implicare a femeilor în viața publică și politică reprezintă rezultatul normelor prestabilite despre locul și rolul fiecărui gen în societate. Ele au fost preluate de toate instituțiile statului și au accentuat consecințele acestei realități neparteneriale asupra vieții indivizilor, femeii și bărbați. Foarte relevantă în susținerea părerii de mai sus este convingerea exprimată de respondenți, care pierde teren foarte încet mai cu seamă la bărbați, că „bărbatul este capul” (48,7) și, respectiv, că „femeia trebuie să-și urmeze bărbatul” (47,4%). Recunoașterea faptului că nu avem o egalitate reală în drepturi între bărbați și femei (75,3% spre deosebire de 24,7% care afirmă că există) înseamnă că relațiile patriarhale de putere ce împart cetățenii în dominanți și dominați se mențin. Respectiv, nu ne putem mulțumi cu efectele aritmetice ale egalității⁵.

Este adevărat că statutul femeilor s-a îmbunătățit într-o oarecare măsură pe parcursul ultimelor decenii. Inegalitățile dintre cele două genuri persistă, însă, în ciuda lentelor (r)evoluții de la noi, dar și din alte țări⁶. Le atestăm mai

⁵ Această opinie este împărtășită de mai multe persoane, femei deocamdată, care au cercetat problema realităților de gen din RM în viața politică și publică. Ne referim la Ala Mândăcanu, Valentina Bodrug-Lungu, Ecaterina Mardarovici, Silvia Sacă, Stela Mocanu.

⁶ Femeile sunt subreprezentate politic pretutindeni în lume: la nivel global doar 16% din totalul parlamentarilor sunt femei. Între 1945 și 2003 au existat doar 30 de femei care au ocupat funcția de șef de stat, în principal în Europa (13, în 6 țări). În prezent există 4 președinti femei în Europa (Finlanda, Irlanda, Letonia și San-Marino). În Uniunea Europeană procentul mediu al femeilor parlamentare este de 21,2%. Există însă o variație semnificativă în funcție de țară. Cel mai mare procent de femei parlamentare se înregistrează în Suedia, unde 45% din locurile din Parlament sunt ocupate de femei, iar cel mai mic procent este în cazul Greciei, cu aproximativ 9% femei parlamentare.

cu seamă în sfera *economică* și a *politicului vs putere*. Dincolo de rezultatele încurajatoare ale ultimelor alegeri din Chile, Liberia și Germania, țări în care femeile au câștigat un loc în fruntea țării, alături de altele unde acestea exercită funcția de președintă (Filipine, Finlanda, Irlanda, Letonia) sau prim-ministră (Bangladeș, Mozambic, Noua Zeelandă, Sao Tome și Principe), la nivelul întregii lumi prezența femeilor în poziții de conducere este încă un deziderat (femeile ocupă doar 16% din locuri în parlamentele naționale la nivel mondial), se arată în raportul Națiunilor Unite, publicat în 12 octombrie 2005. „În ultimii zece ani s-a înregistrat o creștere a numărului femeilor în parlamente⁷, dar chiar și la acest nivel paritatea femei/ bărbați nu va putea fi atinsă până în anul 2040”, a declarat Rachel Mayanja, consilierul special pe probleme de gen al Secretarului General ONU. În alte sectoare, precum cel privat, mediul academic, societatea civilă, mass-media sau justiția, prezența femeilor este și mai slabă. „Sunt aproape invizibile, iar vocile nu le sunt auzite”, spune Mayanja.

Chiar dacă reprezentarea numerică a femeilor a crescut, în raport se recunoaște că aceasta nu asigură automat egalitatea de gen în procesele politice: „O astfel de creștere trebuie dublată de creșterea substanțială a reprezentării sau de influențarea procesului politico-decizional”. Printre recomandările cuprinse în document se numără:

- înființarea unor alianțe și coaliții strategice în care să fie cooptați și lideri de marcă (bărbați);
- dobândirea accesului la structuri, inclusiv comitete și ministere (afaceri externe, apărare, finanțe, justiție, comerț și industrie), și asigurarea mijloacelor de influențare a proceselor decizionale, precum alocațiile bugetare sau auditul cheltuielilor;
- găsirea momentelor sau conjuncturilor favorabile, cum ar fi revizuirea constituției, perioada de tranziție către democrație sau procesul de pace, oportunități cu un potențial uriaș de influențare a procesului decizional.

Câteva exemple din realitatea noastră moldovenească sunt, de asemenea, relevante după noi. Reprezentativitatea femeilor în organele decizionale la nivel local indică evoluție — involuție — evoluție:

Anul	Reprezentativitatea femeilor (%)
1980	49,8%
1985	50,4%
1990	35% — consilieri, 13% — primari
1996	39,2% — consilieri, 10,3% — primari
1999	9,7% — consilieri, 8,74% — primari
2003	10% — consilieri, 15,4% — primari, 3,1% președinți ai comitetelor executive raionale.

⁷ În cazul țărilor din Europa Centrală și de Est procentul femeilor parlamentare este, în medie, 16%.

Sursa: <http://www.terra.es/personal2/monolith/00women2.htm>.

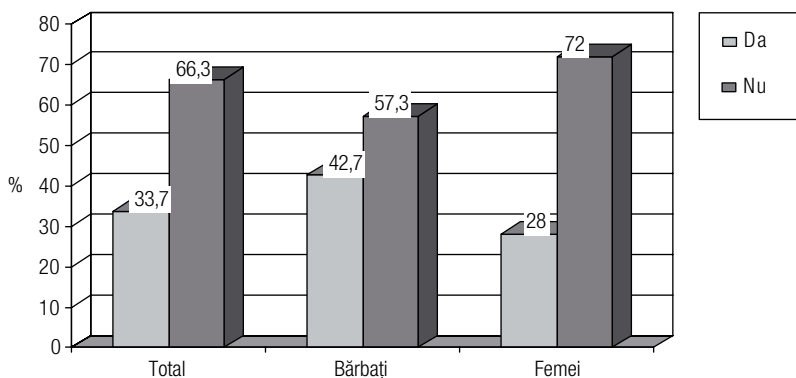
Un bastion masculin necucerit de femei rămâne guvernul (1990 — 1 femeie-ministră; 1994 — 0; 1996 — 0; 1999 — 1; 2001 — 2; 2005 — 2 (6,3%) din 16; 9 (19,4%) vice-ministre din 36; 3 șefi de Departament din 12 persoane). O dinamică pozitivă semnalăm în parlament:

Anul	Numărul femeilor-deputați	Procent
1990	12 din 380 de deputați	3,8%
1994	5 din 101	4,9%
1998	9 din 101	9 %
2001	16 din 101	16%
2005	21 din 101	20,79%

Cu toate acestea, respondenții chestionarului, actori direcți sau indirecti ai scenei politice în sensul larg al cuvântului, consideră că politica în Moldova nu este făcută de bărbați și femei împreună (66,3%). Proporția femeilor și bărbaților în parlament, guvern, la vot și, am mai adăuga noi, în organele decizionale la nivel local sunt criteriile în baza cărora se apreciază că în practică femeile nu participă activ în viața politică la fel ca și bărbații.

Figura 1.

Considerați că politica în Republica Moldova este făcută atât de bărbați cât și de femei?

Dacă decalajul dintre răspunsurile pro (42%) și contra (57%) ale bărbaților respondenți este foarte mic, observăm că femeile respondente își exprimă dezacordul mai categoric. Ele resimt mai bine efectul „clopotului de sticlă al politicii” sub care se află interesele lor și absența politicienilor care să le reprezinte în toate structurile de decizie. Or, multe dintre politicile care se adoptă sunt realizate din punctul de vedere al bărbaților și se consideră în folosul tuturor. Dacă 79,2% dintre legislatorii noștri sunt bărbați, evident că legile vor purta amprenta acestei implicite părtiniri,

iar problemele cu care se confruntă, de obicei, femeile nu își vor găsi locul pe agenda politică, decât în urma constrângerilor internaționale.

Pentru a vedea cum au evoluat lucrurile în ultimii ani la capitolul cine face politica la noi, să comparăm rezultatele curente cu cele obținute acum 5 ani⁸ în aceeași problemă, formulată direct:

Considerați că femeile participă activ în viața politică a țării?

Variante de răspuns	Total	Femei	Bărbați
Da, foarte activ	5,0%	63,4%	36,6%
Destul de activ	24,4%	35,6%	64,4%
Nu prea activ	65,8%	48,0%	52,0%
Nu participă deloc	3,6%	29,4%	70,6%
Nu știu / Nu răspund	1,2%	44,4%	55,6%

Realitatea politică de gen de iure și de facto

Analiza cifrelor prin care se apreciază implicarea femeilor în viața politică din 2001 (65,8% — nu prea activ, 24,4% — destul de activ) și din 2006 (75,3% — nu, 24,7% — da) conturează o situație în disonanță cu impresia generală că lucrurile au evoluat. Am adoptat, într-adevăr, începând cu 1993, și ratificat mai multe tratate, acte și legi, în care atestăm prevederi referitoare la echitatea de gen. Amintim de:

- *Legea salarizării în RM*, nr.1305-XII din 25.02.93, Art. 3;
- *CEDAW* ratificată la 28 aprilie 1994;
- *Constituția RM* (1994), cap. II, *Drepturile Fundamentale*, Art. 16 (2), Art. 43–50;
- *Legea ocrotirii sănătății a Republicii Moldova*, nr. 411–XII din 28.03.95, Art. 17 (1);
- *Legea învățământului Republicii Moldova*, nr.547–XIII din 21.07.95, Art. 6(1);
- *Legea privind partidele politice* (1999) Art. 9 (7);
- *Codul Electoral*, Art. 11–12;
- *Codul Penal*, Art. 176;
- *Codul Civil*, Art. 19–20;
- *Codul Căsătoriei și al Familiei*, Art. 14, Art. 51;
- *Codul Muncii*, Art. 126–127;
- *Raportul Național* nr. 1, prezentat la comitetul *CEDAW* în iunie 2000;
- *Raportul Național* nr. 2, nediscutat pe larg și neexpediat la *CEDAW*, dar publicat;
- *Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați* nr. 5–XVI din 09.02.2006. (Monitorul oficial al RM nr. 47–50/200 din

⁸ Facem trimitere la Studiul sociologic *Egalitatea genurilor în Republica Moldova (vizuirea liderilor)*, realizat în 2001, p.31, întrebarea D16.

24.03.2006). Adoptată în prima lectură la 23 mai 2005; în a doua lectură — 9 februarie 2006.

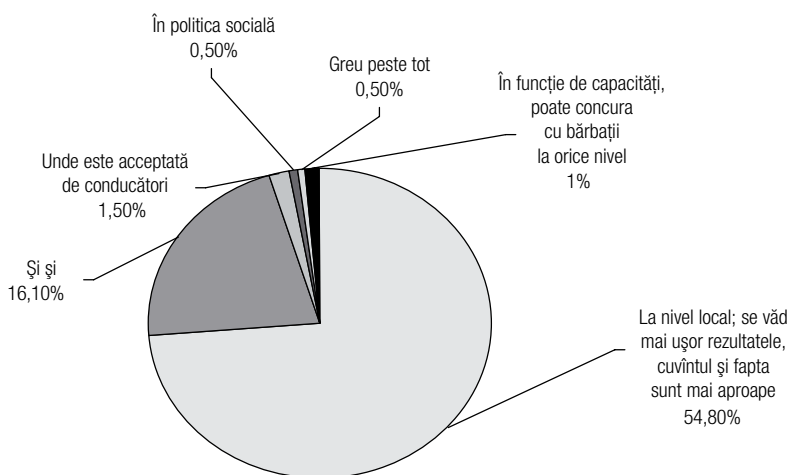
Din 1994 încoace au fost create mai multe mecanisme de implementare a echității de gen. Între acestea, se înscriu:

- *Specialiști în problemele șanselor egale în teritoriu*, 2001–2003;
- *Departamentul șanselor egale și al politicilor familiale* în componența Ministerului Muncii și Protecției Sociale, 2001 — prezent;
- *Planul Național de Acțiuni în domeniul drepturilor omului*, 24 octombrie 2003;
- *Planul Național Promovarea egalității genurilor umane în societate*, 2003–2005. Nerealizat;
- *Planul Național de Acțiuni în domeniul drepturilor omului* (2004–2008), cap. 11, *Drepturile femeilor*;
- *Clubul Femeilor din Parlament*, 2005;
- *Planul de Acțiuni UE — Moldova*, 22 aprilie 2005;
- *Comisia guvernamentală pentru egalitate între femei și bărbați*, 2006.

Rezumând, trebuie să recunoaștem obiectiv că Moldova a făcut mici progrese în îndeplinirea angajamentelor asumate în domeniul drepturilor omului. Acestea nu sunt semnificative totuși în ceea ce privește asigurarea participării egale a femeilor și bărbaților la viața socială. Din ce cauză? Sferele decizionale politice de nivel înalt, structurile de partid sau instituțiile administrației publice nu sunt accesibile în aceeași măsură femeilor și bărbaților. Femeile rămân cel mai adesea cantonate în activități executive, cu posibilități reale, dar limitate de promovare sau de afirmare în prima linie politică. Afirmarea în viața politică locală continuă să fie calea mai sigură și mai simplă.

Figura 2.

**Unde este mai ușor pentru o femeie să se afirme:
în politica locală sau în cea națională? De ce? (răspuns liber)**

Tendința constatată se manifestă și în situația în care avem de ales între o femeie și un bărbat pentru funcția, spre exemplu, de *președinte al Comitetului de părinți la școală, director de școală, membru în Consiliul local/ raional, primar, deputat* etc. (vezi Anexa C, Tabelul 57, 58). Reținem din răspunsurile la această întrebare câteva momente relevante:

— opțiunea generală exprimată de respondenți, „Nu contează sexul”, indică o predispunere pozitivă, corectă, centrată pe competența și profesionalismul persoanei, nu însă și o practică existentă;

— percepția de sine a fiecărui gen (autoidentificarea) în raport cu o funcție sau alta este mult mai pozitivă decât heteroidentificarea: a se analiza rezultatele la funcțiile de *director de școală, președinte al Consiliului local/ raional; primar; deputat; președinte al țării* — portofolii cu mai multă greutate decât cele de simplu(ă) membru(ă);

— părerile coincid pentru funcția de *președinte al Comitetului de părinți la școală, membru în Consiliul local/raional, membru în Comitetul de bloc rezervate preponderent femeilor*; funcția de *președinte al Comitetului de bloc* este destinată bărbaților;

— chiar dacă femeile se văd și în funcția de președinte al țării (17,7% ar alege o femeie, iar 15,9% — un bărbat), bărbații fac părere separată (38,7% ar alege un bărbat și 2,7% o femeie).

Bariere în calea unei prezențe mai vizibile a femeilor în viața politică moldovenească

Prezența slabă a femeilor la putere se explică astăzi mai degrabă prin teoria acumulării dezavantajelor, decât prin existența unor discriminări majore, explicite. Diverse aspecte, situații, conjuncturi la care contribuie bărbați și femei deopotrivă creează, fiecare în parte și toate la un loc, *bariere în calea unei prezențe mai vizibile a femeilor în viața politică moldovenească*. Acestea pot fi identificate în toate sferele vieții:

Privată	Publică	Politică
— relațiile de putere inegale între femei și bărbați în familie;	— desemnarea bărbaților ca fiind „capul familiei” în toate scopurile sociale, economice și politice;	— lipsa educației politice;
— povara triplei zile de muncă: responsabilitățile legate de gospodărie și îngrijirea copiilor; sfera profesională; activitățile obștești;	— interesul bărbaților ca femeile să nu intre în concurență cu ei pentru posturile de conducere;	— lipsa experienței în activitățile publice;

Privată	Publică	Politică
— teama de violență, hărțuire, critici și divorț;	— lipsa de politici publice „gender mainstreaming”, care să încurajeze femeile să participe în funcții de conducere;	— excluderea problemelor femeilor de pe agendele politice;
— sărăcia;	— migrația.	— lipsa modelelor și a sprijinului din partea femeilor aflate la putere;
— neîncrederea în forțele proprii și respectul de sine foarte scăzut.		— costurile ridicate ale candidării și exercitării unei funcții publice;
		— intimidarea de relațiile de putere care deseori caracterizează activitatea politică;
		— cultura confruntării politice ce creează „câștigători” și „învinși”.

Cifrele din tabelul de la pagina 16 certifică faptul că obstacolele în calea participării publice sunt în corelație cu teoria acumulării dezavantajelor la care făceam trimitere.

Reține atenția procentul obținut pentru enunțul **Presa creează femeilor imaginea de incapabile**. Diferența între ponderea celor de acord în rândul bărbaților și femeilor este destul de mare. Bărbații practic nu consideră că aceasta este o problemă.

Alternativa feminină în sfera politică. Dincolo de politica tradițională

Avantajele unui parteneriat mai dezvoltat dintre femei și bărbați ne sunt demonstrate prin experiența țărilor nordice în special (Suedia, Norvegia, Finlanda). Ele sunt conștientizate tot mai mult și de segmentul conservatorilor(toarelor), chiar dacă nu au curajul să recunoască public. *Consensusul politic, o activitate eficientă* (25,6%); *soluționarea pe cale amiabilă a problemelor politice ce ar duce la îmbunătățirea condițiilor de trai în RM* (8,0%); *democratizarea reală a societății* (6,5%); *progresul și dezvoltarea* (3,5%); *echitatea, echilibrul* (3,0%) sunt câteva dintre câștigurile/efectele unei participări mai echilibrate a femeilor și bărbaților în viața politică, pe care le întrezăresc persoanele chestionate.

Efortul conjugat al celor două categorii sociale de a-și asuma reciproc actul decizional este determinat și de faptul că ele se ghidează practic de

aceleași cauze, scopuri, motivație extrinsecă sau intrinsecă atunci când se implică în politică. La întrebarea **Numiți cel puțin patru factori principali care v-au încurajat să activați în viața politică** respondenții au indicat:

Răspunsuri	Raportat la nr. de răspunsuri
Dorința de schimbare a situației din țară și localitate, poziția civică	47,5%
Starea socială din țară	8,8%
Susținerea unor idei, principii/ valori democratice	7,7%
Dorința de afirmare	5,5%
Curajul personal, ambiția	5,0%
Susținerea familiei, comunității	4,4%
Promovarea tineretului și femeilor în viața politică	4,4%
Lupta cu mentalitatea veche	3,9%
Dorința de a-mi dezvolta abilități de lider, talentul de a fi lider	3,9%
Susținerea femeilor	2,2%
Echitatea socială; inechitatea la promovarea în funcții	1,1%
Profesia mea	1,1%
Instabilitatea politică	1,1%
Imaginea în localitate	1,1%

În același context, consemnăm **factorii principali care i-au împiedicat să activeze în viața politică** atât pe femei, cât și pe bărbați:

Răspunsuri	Raportat la nr. de răspunsuri
Existența stereotipurilor, lipsa de cultură politică	19,0%
Lipsa de valori și principii în politica noastră	11,9%
Lipsa de timp liber	11,9%
Invidia colegilor, incultura, concurența neloială	11,9%
Problemele din familie	9,5%
Faptul că sunt femeie	7,1%
Sunt tânără/ tânăr	7,1%
Birocrația/ regimul totalitar	4,8%
Lipsa de bani	4,8%
Oponenții politici	2,4%
Cumetrismul	2,4%
Falimentele mișcărilor democratice anterioare	2,4%
Corupția	2,4%
Inegalitatea	2,4%

Mobilizarea și implicarea tot mai activă a femeilor în structurile de decizie după anii 90 ai secolului trecut, proces, totuși lent, precum ne demonstrează cifrele de mai sus, au scos în evidență **contribuția distinctă a acestora la procesul democratic**, acceptată de marea majoritate. Ea s-a

manifestat, în opinia respondenților, prin:

- impunerea unui spirit tolerant la nivelul atitudinilor și comportamentului (9,5%);
- promovarea mai activă a principiilor democratice cum ar fi dreptatea, egalitatea, colaborarea și cooperarea, acceptarea diferențelor (6,5%);
- intenții și acțiuni mai explicite, sinceritate și moralitate (4,0%);
- perseverența în acțiuni și onoarea personală (3,0%);
- sporirea numărului de participanți la viața politică (3,0%);
- capacitatea de a accepta și o altă viziune fără discriminare (3,0%).

Rolul mijloacelor de informare în masă a devenit esențial în formarea imaginii asupra realităților sociale noi și în popularizarea unor modele contemporane, puține, ce-i drept, dar existente. Mass-media moldovenești este încă departe de a promova mesaje pozitive în privința parteneriatului de gen și a participării sociale a femeilor, cu toate că jurnaliștii au fost sensibilizați de mai multe ori prin activități de informare și formare, organizate de Centrul Independent de Jurnalism și de alte organizații nonguvernamentale. Atât presa scrisă cât și cea audiovizuală⁹ continuă să facă uz de clișee discriminatorii, acestea contribuind la perpetuarea în conștiința publică a unor modele deformate de reprezentare a femeilor și bărbaților. Persoanele care produc informația nu le sesizează, fiindcă plătesc și ele tribut prin educația pe care o au unor prejudecăți de cultură care plasează cetățenii în raport ierarhic.

În lipsa unui model contemporan care să direcționeze comportamentele sociale și relaționarea între femei și bărbați în public sau în viața privată, societatea noastră pare a se orienta în prezent preponderent tot către modelele tradițional-patriarhale. Principalul defect al acestora este conservatorismul, care le face incapabile să normeze realități mult diferite de cele care le-au inspirat și le face indezirabile ca opțiune de viitor.

Presiunea modelului cultural nu este doar o noțiune abstractă și nu se referă doar la femei. Statisticile au arătat, de pildă, că bărbații suportă mult mai greu și mai prost perioada tranziției. Ei s-au adaptat mai greu situației de a fi șomeri (în anul 2003 bărbații constituiau 69,9 mii, iar femeile — 47,2 mii) — resimțită ca o pierdere a sensului existenței lor — și au căzut în alcoolism și violență în procente incomparabil mai mari decât femeile aflate în aceeași situație. Reducerea speranței medii de viață pentru bărbați în această perioadă este un indicator al efectelor alarmante — puțin mediatizate și nerecunoscute ca problemă —, al acumulărilor factorilor sociali cu presiunile psihologice ale modelelor culturale neadaptate la realitatea contemporană moldovenească.

73,9% din respondenți se pare că înțeleg care sunt efectele asimetriei de gen pentru societate în general, de aceea consideră că participarea sporită

⁹ Nici Consiliul Coordonator al Audiovizualului, nici ONG-urile de femei sau organizațiile de femei din partide, nici opinia publică nu reacționează cu promptitudine la modelele de gen distorsionate din media, comerț sau la atitudinile discriminatorii ale unor lideri de opinii.

a femeilor în viața politică va produce o schimbare, mai întâi de toate, la nivelul valorilor, limbajului și comportamentului masculin tradițional din politică.

Figura 3.

Considerați că participarea sporită a femeilor în viața politică va produce schimbare la nivelul valorilor, limbajului și comportamentului masculin tradițional din politică?

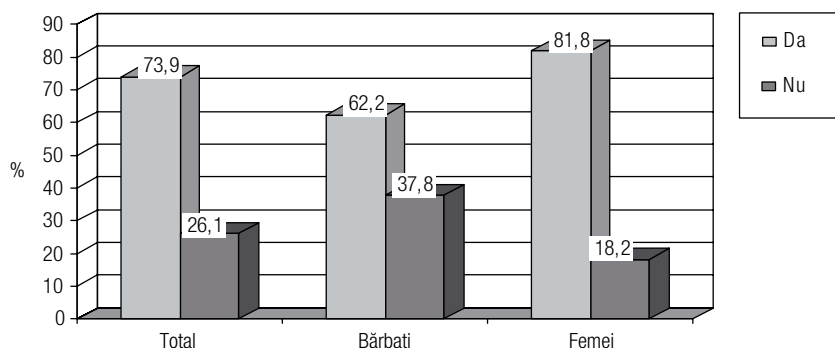

Diagrama reflectă clar certitudinea femeilor în ce privește „noutatea” pe care o vor aduce pe scena politică în raport cu rezerva celor 37,8% bărbați. Scepticismul acestora poate fi explicat prin faptul că regulile politice masculinizate, „încetățenite” în mentalul colectiv, nu pot fi schimbate ușor. Subaprecierea femeilor ca persoane competente și îndreptățite să ia și decizii publice/politice, nu doar gospodărești/domestice, este un alt stereotip prescriptiv care mai funcționează.

Beneficiile scontate ale unei participări mai consistente a femeilor în viața politică se vor manifesta prin:

bărbații vor deveni mai flexibili, mai concilianți, cu o cultură mai înaltă	10,6%
aparitia compromisului în luarea deciziilor; creșterea culturii politice	8,5%
acordarea unei mai mari atenții valorilor general-umane/ sociale	3,5%
modul de abordare a problemelor	1,5%
disparitia stereotipurilor privind femeile	1,0%
femeile sunt mai raționale	1,0%
Total	26,1%
Sistem	73,9%

Alternativa feminină în sfera politică influențează, desigur, comportamentul masculin. Provocarea generează rezistență, dar și o competiție, nu întotdeauna constructivă ce-i drept, pentru afirmarea unui model societal alternativ, bazat pe dezvoltarea și afirmarea persoanelor, indiferent de sexul acestora. Mai știm cu toții că rezistența la schimbare, la informațiile și

imaginile care produc disconfort cognitiv, este firească scoțându-ne din schemele „căldute” de gândire.

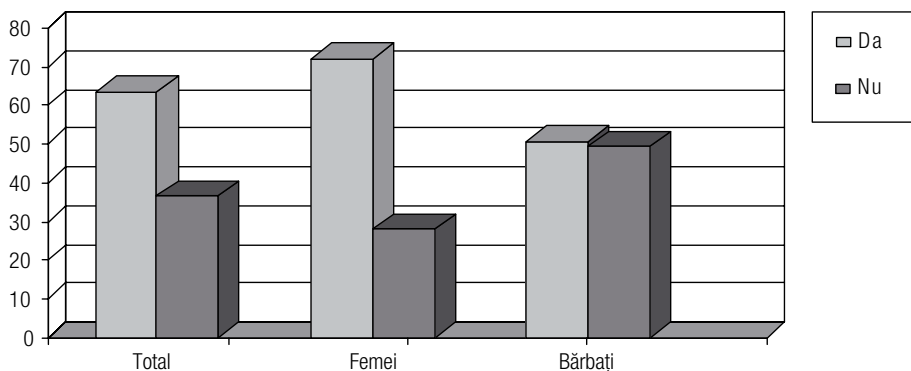
Este adevărat că mai mult s-a scris și s-a declarat despre nevoia de schimbare decât am schimbat. Instituțiile principale de socializare de gen (familia, școala, mass-media) au rămas tributare unui discurs conservator despre rolurile și responsabilitățile femeilor și ale bărbaților. Avem nevoie de mai multe femei în politică deoarece:

- reprezintă un segment semnificativ al populației;
- în mod universal, sunt subreprezentate la guvernare;
- posedă experiențe de viață unice: educație, ocrotirea sănătății, protecția bătrânilor, violența în familii, bugete;
- sunt abile în rezolvarea conflictelor;
- sunt mai receptive față de alegători și redau încrederea alegătorilor în politică;
- promovează transparența;
- manifestă mai puțină toleranță față de corupție;
- au un stil de lider – împuternicesc pe alții;
- susțin egalitatea pentru femei;
- au o poziție fermă împotriva crimelor, războaielor;
- prioritățile politice ale femeilor diferă de cele ale bărbaților.

Cert este că demersul feminin influențează actul politic în genere și, respectiv, luarea deciziilor. Dacă 63% din respondenți sunt de părere că participarea sporită a femeilor în viața politică influențează și schimbă deciziile politice, 36,5% opinează că nu. Defalcate pe criteriul de sex, datele indică o realitate cu care ne mai confruntăm — împărțirea segmentului masculin în optimiști (50,7%) și sceptici (49,3%).

Figura 4.

Considerați că participarea sporită a femeilor în viața politică influențează și schimbă deciziile politice?

Argumentele respondenților în susținerea influenței și schimbării deciziilor politice se sprijină pe faptul că participarea femeilor „schimbă modul de adoptare a deciziilor și identificarea soluțiilor” (4,0%); deciziile sunt „mai convingătoare și mai puțin declarative” (7,0%); „se iau în vedere mai multe păreri” (2,5%); se va acorda mai multă atenție medicinei, culturii, rolului familiei în societate etc. (vezi Anexa C, Tabelul 47, 48).

Strategii pentru îmbunătățirea participării femeilor în politică

Pentru a se produce schimbarea din sfera politicului prin alternativa feminină, bărbații afirmă că, mai întâi de toate, este nevoie de timp (90,2%) și apoi de o participare sporită a femeilor în forurile noastre politice (87,2%). În viziunea femeilor respondenți (96,5%), este nevoie, în primul rând, de un număr mai mare de femei care să participe în procesul politic de luare a deciziilor și apoi de timp (84,4%) (vezi Anexa C, Tabelul 49). Cota reprezintă singura acțiune afirmativă/pozitivă necesară într-o primă etapă, pentru a depăși niște handicapuri de gen, pe care le au atât bărbații cât și femeile. La 31 decembrie 2005, în 19 țări femeile reprezentau 30% din membrii camerei inferioare a Parlamentului sau din membrii Parlamentului unicameral¹⁰.

Locul	Țara	% femei	Locul	Țara	% femei
1.	Ruanda	48,8	10.	Mozambic	34,8
2.	Suedia	45,3	11.	Belgia	34,7
3.	Norvegia	37,9	12.	Austria	33,9
4.	Finlanda	37,5	13.	Islanda	33,3
5.	Danemarca	36,9	14.	Africa de Sud	32,8
6.	Olanda	36,7	15.	Noua Zeelandă	32,2
7.	Argentina	36,2	16.	Germania	31,8
8.	Cuba	36	17.	Guyana	30,8
8.	Spania	36	18.	Burundi	30,5
9.	Costa Rica	35,1	19.	Tanzania	30,4

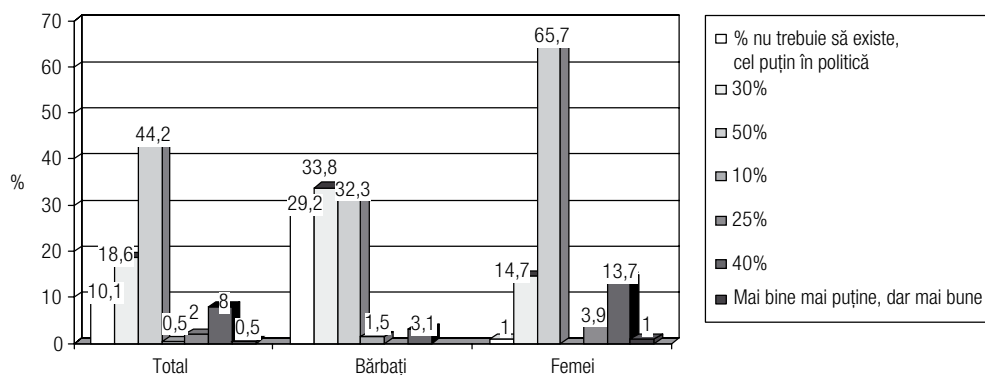
Părerile, la noi, sunt împărțite. Bărbații ezită între cota de 30%, 50% și lipsa ei, pe când 65,7% dintre femei pledează pentru paritate (50%, numită și legea zebrei sau a fermoarului).

Opțiunea exprimată aici, inclusiv de liderii politici, unii dintre ei deputați(te), vine în dezacord cu hotărârea legislativului din 9 februarie 2006 de a scoate cotele din *Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați* nr.5–XVI (Monitorul oficial al Republicii Moldova nr. 47–50/200 din 24.03.2006).

¹⁰ Sursa: Uniunea Inter-Parlamentară (www.ipu.org/wmn-e/classif.htm). O serie de țări aflate în situație postconflict ocupă locuri fruntașe în clasamentul participării femeilor în organisme legislative, având o medie a reprezentării de 25–30 la sută.

Figura 5.

Care considerați că trebuie să fie procentul minim de femei în politică, necesar pentru a produce schimbări calitative și cantitative ale deciziilor politice?

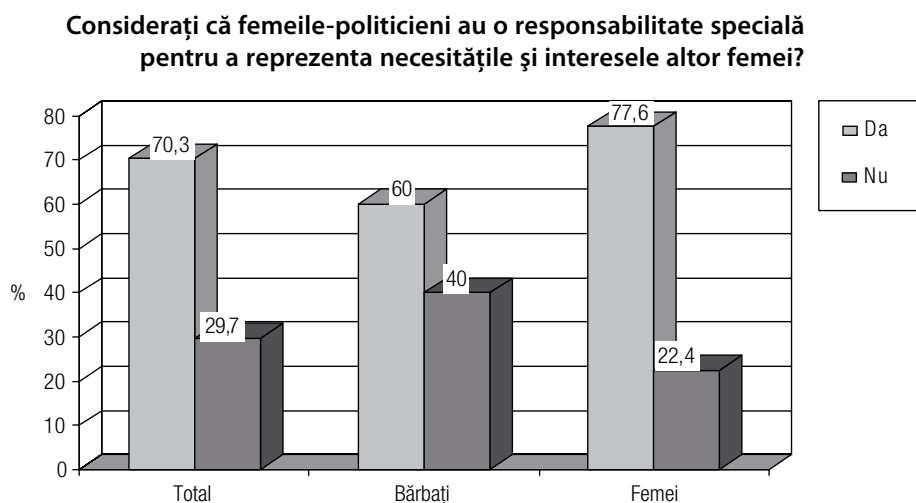
Argumentele aduse de legislatorii care s-au pronunțat împotriva cotei (că este umilitor pentru femei să se accepte 30%) surprind în unele cazuri. Ne referim, în special, la atitudinea unor deputați ai PPCD-ului, fiindcă anume partidul lor a format listele de candidați în 2005 după principiul 50 la 50 și declară că este prima formațiune politică din RM care respectă paritatea de gen, conformându-se principiilor democratice. Duplicitatea atitudinal-comportamentală contrariază în acest caz și este amendabilă. Luând în considerare, pe de o parte, faptul că nici statutul, nici programul PPCD nu garantează reprezentarea 50/50, iar, pe de altă parte, „contribuția” deputaților fracțiunii la anularea cotei prevăzute de legea care le asigura un cadru juridic pentru efortul lor de pionierat, se pare că e vorba doar despre o strategie electorală. Salutabilă de opinia publică și de celelalte partide chiar, bună ca noutate, desigur, pentru că „a prins” la alegători. Numai atât însă.

Organizațiile de femei din partide, în proces de consolidare și fortificare dată fiind condiția specifică a femeilor din RM, având susținerea organismelor internaționale, fac presiune în continuare asupra formațiunilor care nu au prevederi statutare și programatice cu privire la reprezentarea echilibrată a femeilor și bărbaților în listele de candidați și în organele decizionale. Acțiunea lor trebuie să fie una consecventă, așa încât prevederile să fie respectate ulterior (PSL, PD și AMN au o prezență mai mică de 30% a femeilor în organele executive, deși au introdus sistemul de cote). Peste un timp, după ce se va produce schimbarea de mentalitate în societate, renunțarea la cote se va produce ca un fenomen firesc, așa cum s-a întâmplat deja în mai multe țări.

Prezența cantitativă/calitativă a femeilor (nu politiciene mediocre care ar sta la cot cu politicieni mediocri, un tablou cunoscut de noi) va asigura,

precum bine înțelegem, o mai mare reprezentare a intereselor femeilor și a punctelor de vedere în mai multe legi și acte normative, începând cu problema alocațiilor pentru copii și terminând cu modul în care este împărțit bugetul de stat. Important este ca ele să își asume responsabilitatea propriei lor puteri.

Figura 5.

Responsabilitatea femeilor politicieni pentru segmentul care constituie 51,3% din forța de muncă, 52% din specialiștii calificați, 59% din alegători, altfel spus „*reprezentare în oglindă*”, derivă din cunoașterea nevoilor femeilor și a problemelor cu care se confruntă în viața publică și cea privată. Grila „poverilor feminine” nu s-a micșorat în perioada pe care încă o mai numim „de tranziție”. Ele se concentrează pe următoarele paliere:

— grija pentru copii și bătrâni, în condițiile degradării sistemului de stat de creșe, grădinițe și de îngrijire a bătrânilor;

— munca de îngrijire a bolnavilor, în condițiile degradării sistemului de sănătate, polița de asigurare fiind în detrimentul pacientului care plătește dublu sau nu o poate cumpăra;

— competiția inegală pentru dezvoltare profesională, în condițiile în care așteptarea socială și realitatea este că femeile tind să-și ia concediu pentru îngrijirea copilului și rămân în urmă profesional, în absența unor măsuri sociale de stat adecvate.

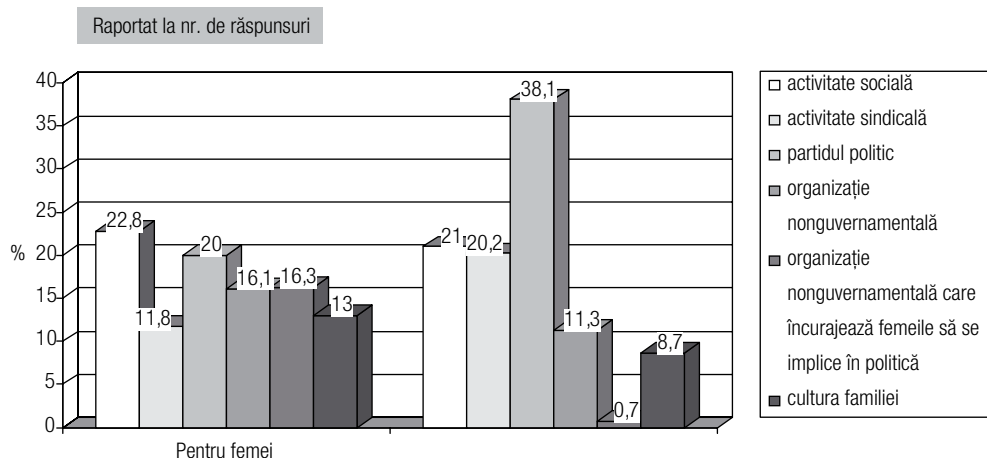
Atât organizațiile de femei, cât și femeile-politicieni din eșaloanele de sus ale puterii nu ar trebui să-și concentreze activitatea numai pe acțiuni de caritate și pe domeniul social. Limitarea activităților la sectorul filantropic reduce șansele de a supraviețui într-un mediu politic în care diverse grupuri se află în competiție pentru resurse.

O acțiune politizată evident, care a luat amploare în ultimii doi ani, grație unor organizații nonguvernamentale precum IRI, Winrock, Clubul politic al femeilor 50/50, ADEPT, reprezintă cursurile de informare și formare pentru femeile active politic, pentru candidatele la funcția de primar, consilier. În cadrul unor partide (PSDM) funcționează și Școala de partid, organizată pentru a instrui atât pe membrele, cât și pe membrii de partid și a le forma abilități și deprinderi de lider în sfera politicului.

Impactul se va vedea cât de curând, la alegerile locale din 2007. Până atunci sau după acest examen, la care femeile merg mai pregătite și mai hotărâte, partidele politice din Moldova ar trebui să-și revadă strategia pentru susținerea și promovarea femeilor în politică. Afirmatia noastră din urmă rezultă din răspunsurile date de respondenți la întrebarea care urmează.

Figura 6.

Numiți canalele prin care ajung în viața politică din Moldova femeile și bărbații

Diferențele sunt explicite. Partidul politic rămâne să fie cetatea și pista sigură de decolare în viața politică pentru bărbați (38,1%), nu însă și pentru femei (20%). Activitatea sindicală este un alt canal de accedere spre putere ce-i favorizează tot pe bărbați, cum era și de așteptat, în timp ce femeile au șansa de a se lansa numai după ce demonstrează rezultate palpabile și susținute în activitatea socială, apoi în cea de partid sau organizație nonguvernamentală care încurajează femeile să se implice în politică.

Partidele politice care-și propun să devină cu adevărat medii favorabile și pentru promovarea femeilor, nu doar să le aprecieze pentru munca

lor executivă din eşaloanele de jos (secretare, agitatoare, voluntare etc.), trebuie să schimbe nişte accente. Acest demers de **gender mainstreaming**, mai puţin cunoscut la noi ca şi concept, este valabil pentru toate instituţiile de socializare de gen, dacă dorim cu adevărat să luăm în considerare perspectivele ambelor genuri în funcţionarea unei societăţi. Este o abordare diferită de „gender equality” (egalitate între genuri), centrată pe ideea că cele două genuri trebuie tratate la fel.

Diferenţa dintre politica de egalitate şi politica de *gender mainstreaming* este foarte bine redată în următorul citat: „Tratamentul egal îşi are rădăcina în ideea că femeile şi bărbaţii trebuie trataţi la fel. Totuşi, în practică aceasta înseamnă adesea că femeile sunt tratate în acelaşi fel cu bărbaţii. Cu alte cuvinte, bărbaţii reprezintă norma. *A trata femeile şi bărbaţii la fel, nu e acelaşi lucru cu a-i trata egal.*”¹¹ (subln. n.)

Politicile de *gender mainstreaming* derivă formal din obiectivele cuprinse în *Platforma de la Beijing* (1995). Ele vizează introducerea perspectivei de gen în toate politicile, programele, practicile şi deciziile sau „abordarea integratoare a egalităţii de gen”¹², astfel încât la fiecare nivel de dezvoltare şi de implementare să se țină cont de efectele pe care diverse măsuri le au asupra femeilor şi bărbaţilor.

Concluzii

- Una dintre problemele identificate de această cercetare este gradul redus de cunoaştere a prevederilor legislative în vigoare de ultimă oră, atât la nivelul central, dar mai ales la nivelul local. Perspectiva asupra egalităţii de şanse este una aparţinând cunoaşterii comune, limitate, distorsionate şi trunchiate.

- La nivelul opiniilor generale, legate de problematica egalităţii de şanse şi inegalităţii de gen, se observă o diferenţă între opiniile exprimate de femei şi bărbaţi, cei din urmă situându-se într-un plan al tradiţionalismului şi stereotipurilor de gen, pe care le consideră fireşti.

- Atât la nivelul reprezentării, cât şi al intereselor, segmentul feminin se confruntă cu fenomenul „clopotului de sticlă al politicii”.

- Deşi subiecţii declară că în ultimii ani s-a pus foarte mare accent pe promovarea femeilor (acţiuni afirmative), răspunsurile lor indică o ezitare în privinţa introducerii cotelor, rezervă şi scepticism în ceea ce priveşte schimbarea care se produce în luarea deciziilor sau la nivelul valorilor, limbajului şi comportamentului masculin tradiţional din politică.

- Femeile implicate în viaţa politică începând cu anii 90 ai sec. al XX-lea au avut o contribuţie distinctă în procesul democratic prin impunerea unui spirit tolerant la nivelul atitudinilor şi comportamentului; prin

¹¹ Ghebrea G. ş.a., *Politici de gen în România*, Bucureşti, 2005.

¹² Bocioac F. ş.a., *Gender Mainstreaming – metode şi instrumente*, Bucureşti, 2004.

promovarea mai activă a principiilor democratice cum ar fi dreptatea, egalitatea, colaborarea și cooperarea, acceptarea diferențelor; prin intenții și acțiuni mai explicite, sinceritate și moralitate; prin perseverența în acțiuni și onoarea personală.

- Avantajele unui parteneriat mai dezvoltat dintre femeii și bărbați este în beneficiul întregii țări.
- Partidele politice reprezintă, deocamdată, medii favorabile pentru bărbați, nu și pentru femei, ținute mai mult în antecamera fotoliilor de decizie.

ANEXA A.

Percepția problematicii de gen

Tabelul 1.

Ce înțelegeți Dvs.,
prin echitate de gen (drepturi plus șanse)?

	Raportat la nr. de răspunsuri	Raportat la nr. de respondenți
Drepturi și posibilități egale — șanse egale/ nediscriminare	69,8	96,5
Drepturi și posibilități egale, șanse egale, asigurate prin lege și sancționarea încălcărilor de către stat și societate civilă	0,5	0,7
Acces la putere	0,5	0,7
Egalitatea între genuri — utopie	0,5	0,7
Respectarea de către toți în politică a acelorași reguli de joc	0,5	0,7
Implicare 50 la 50 în viața politică, economică și socială	0,5	0,7
Total au răspuns	72,4	100,0
Nu au răspuns	27,6	
Total	100,0	

Tabelul 2.

După părerea Dvs., în R. Moldova
există o egalitate reală în drepturi între femei și bărbați?

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
Da	24,7	35,1	18,1
Nu	75,3	64,9	81,9

Tabelul 3.

Sunteți de părerea că în familii ca a Dvs., ...

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
Este de preferat să conducă bărbații	9,2	16,0	5,0
Este de preferat să conducă femeile	1,5	4,0	—
Nu contează sexul	14,3	13,3	14,9
În cooperare	74,5	66,7	79,3
Altceva	0,5	—	—

Tabelul 4.

**Dar în viața publică:
în administrație, politică, la locul de muncă etc. ...?**

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
Este de preferat să conducă bărbații	7,6	11,8	5,0
Este de preferat să conducă femeile	2,5	—	4,1
Nu contează sexul, importante sunt calitățile celui care conduce	89,8	88,2	90,9

Tabelul 5.

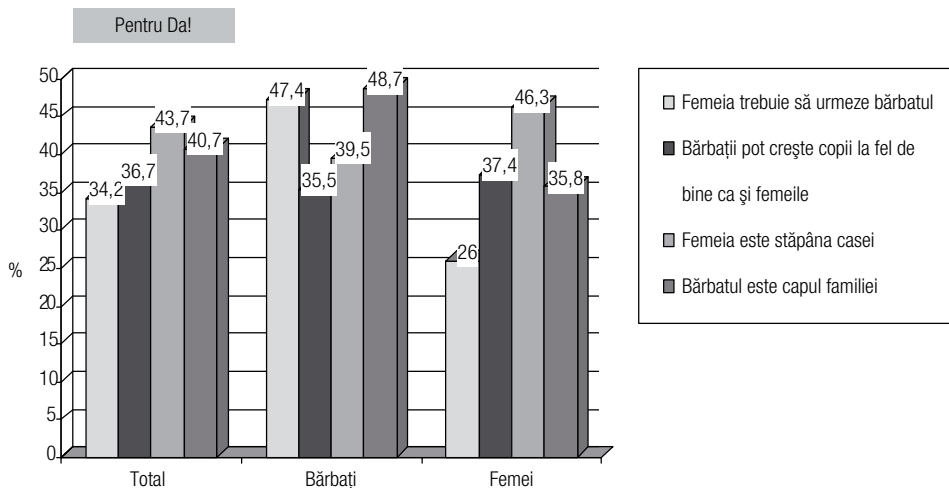
După părerea Dvs., în general...

	Da (%)	Nu (%)
Femeia trebuie să-și urmeze bărbatul	34,2	23,6
Bărbații pot crește copii la fel de bine ca și femeile	36,7	36,2
Femeia este stăpâna casei	43,7	16,6
Bărbatul este capul familiei	40,7	19,1

Pentru Da!

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
Femeia trebuie să-și urmeze bărbatul	34,2	47,4	26,0
Bărbații pot crește copii la fel de bine ca și femeile	36,7	35,5	37,4
Femeia este stăpâna casei	43,7	39,5	46,3
Bărbatul este capul familiei	40,7	48,7	35,8

După părerea Dvs., în general...

Tabelul 6.

După părerea Dvs., în Republica Moldova,
femeile sunt mai degrabă preocupate...

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
de serviciu	4,0	1,3	5,9
de familie	23,1	32,0	18,6
să împace viața de familie cu serviciul	67,8	64,0	73,7
nici de serviciu, nici de familie	1,0	2,7	1,7
altceva	1,0	—	—

Tabelul 7.

Discutați părerea Dvs., despre cum merg lucrurile în țară
sau în localitatea în care trăiți cu...

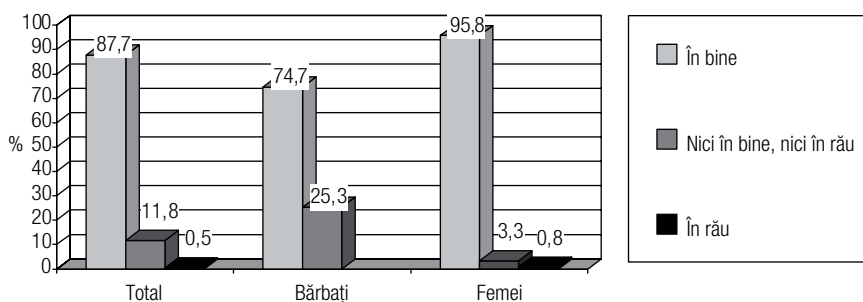
	Deseori	Uneori	Niciodată	Nu e cazul
Familia — total	62,0%	38,0%	—	
Bărbați	52,1%	47,9%	—	
Femei	68,1%	31,9%	—	
Prietenii — total	58,7%	40,8%	0,6%	
Bărbați	71,8%	28,2%	—	
Femei	50,0%	49,1%	0,9%	
Vecinii — total	14,3%	58,4%	27,3%	
Bărbați	16,9%	58,5%	24,6%	
Femei	12,5%	58,3%	29,2%	
Colegii de la locul de muncă — total	60,1%	34,3%	2,2%	3,4%
Bărbați	63,8%	30,4%	2,9%	2,9%
Femei	57,8%	36,7%	1,8%	3,7%
Șeful de la locul de muncă — total	27,3%	48,0%	16,7%	8,0%
Bărbați	27,6%	44,8%	20,7%	6,9%
Femei	27,2%	50,0%	14,1%	8,7%
Consilierii primăriei sau cu primarul — total	19,6%	40,5%	39,9%	
Bărbați	25,4%	44,4%	30,2%	
Femei	15,8%	37,9%	46,3%	
Deputați parlamentari — total	15,9%	35,7%	48,4%	
Bărbați	28,4%	41,8%	29,9%	
Femei	6,7%	31,1%	62,2%	
La o adunare publică a unui partid politic — total	35,2%	46,7%	18,2%	
Bărbați	37,9%	48,5%	13,6%	
Femei	33,3%	45,5%	21,2%	
Trimiteti o scrisoare/ dați un telefon unui post de radio-TV sau unui ziar — total	7,4%	33,1%	59,5%	
Bărbați	14,8%	45,9%	39,3%	
Femei	2,3%	24,1%	73,6%	

Tabelul 8.

**După părerea Dvs., participarea femeilor
în viața politică ar influența lucrurile în bine sau în rău?**

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
în bine	87,7	74,7	95,8
nici în bine, nici în rău	11,8	25,3	3,3
în rău	0,5	—	0,8

**După părerea Dvs., participarea femeilor
în viața politică ar influența lucrurile în bine sau în rău?**

Tabelul 9.

Dar în afaceri?

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
în bine	83,0	66,2	93,3
nici în bine, nici în rău	15,5	29,7	6,7
în rău	1,5	4,1	—

Tabelul 10.

Dar bărbații, sunt mai degrabă preocupați...

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
de serviciu	69,9	56,6	78,3
de familie	1,0	2,6	—
să împace viața de familie cu serviciul	24,5	36,8	16,7
nici de serviciu, nici de familie	4,1	2,6	5,0
altceva	0,5	1,3	—

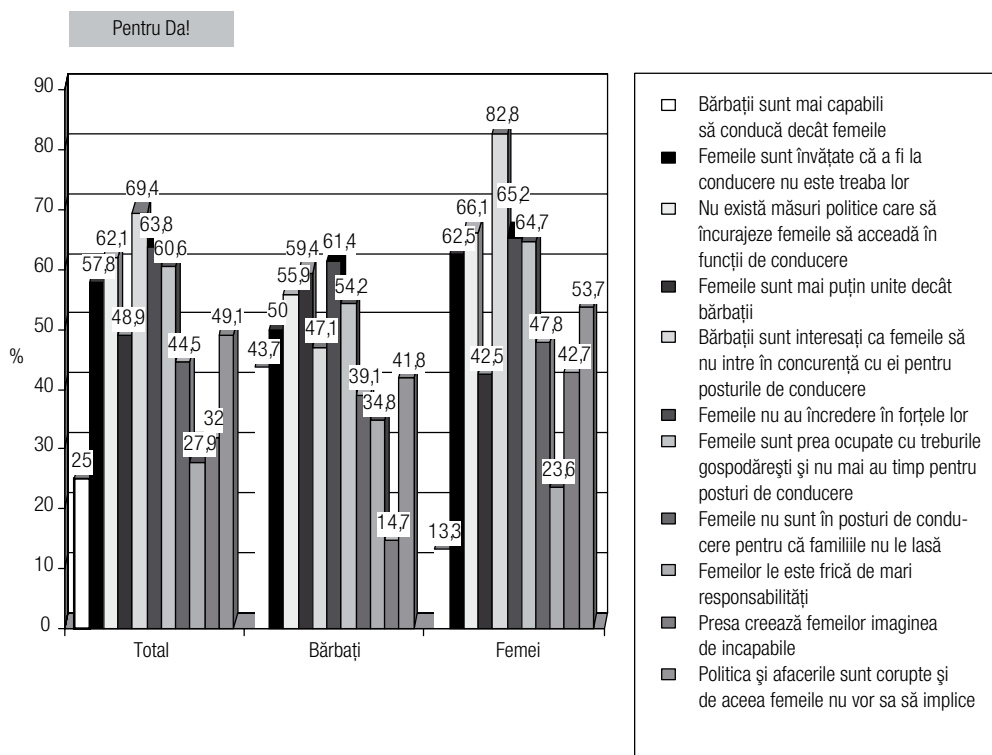
Tabelul 11.

Sunteți sau nu de acord cu următoarele afirmații:

	Da (%)	Nu (%)
Bărbații sunt mai capabili să conducă decât femeile	25,0	75,0
Femeile sunt învățate că a fi la conducere nu este treaba lor	57,8	42,3
Nu există măsuri politice care să încurajeze femeile să acceadă în funcții de conducere	62,1	37,9
Femeile sunt mai puțin unite decât bărbații	48,9	51,1
Bărbații sunt interesați ca femeile să nu intre în concurență cu ei pentru posturile de conducere	69,4	30,6
Femeile nu au încredere în forțele lor	63,8	36,2
Femeile sunt prea ocupate cu treburile gospodărești și nu mai au timp pentru posturi de conducere	60,6	39,4
Femeile nu sunt în posturi de conducere pentru că familia nu le lasă	44,5	55,5
Femeilor le este frică de mari responsabilități	27,9	72,1
Presa creează femeilor imaginea de incapabile	32,0	68,0
Politica și afacerile sunt corupte și de aceea femeile nu vor să se implice	49,1	50,9

Pentru Da!

Sunteți sau nu de acord cu următoarele afirmații:	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
Bărbații sunt mai capabili să conducă decât femeile	25,0	43,7	13,3
Femeile sunt învățate că a fi la conducere nu este treaba lor	57,8	50,0	62,5
Nu există măsuri politice care să încurajeze femeile să acceadă în funcții de conducere	62,1	55,9	66,1
Femeile sunt mai puțin unite decât bărbații	48,9	59,4	42,5
Bărbații sunt interesați ca femeile să nu intre în concurență cu ei pentru posturile de conducere	69,4	47,1	82,8
Femeile nu au încredere în forțele lor	63,8	61,4	65,2
Femeile sunt prea ocupate cu treburile gospodărești și nu mai au timp pentru posturi de conducere	60,6	54,2	64,7
Femeile nu sunt în posturi de conducere pentru că familia nu le lasă	44,5	39,1	47,8
Femeilor le este frică de mari responsabilități	27,9	34,8	23,6
Presa creează femeilor imaginea de incapabile	32,0	14,7	42,7
Politica și afacerile sunt corupte și de aceea femeile nu vor să se implice	49,1	41,8	53,7

Tabelul 12.

După părerea Dvs., în educația băieților ce este mai important: independența, libertatea de alegere, ordinea, hărnicia, ascultarea sau disciplina?
(notați în ordinea priorității primele două mențiuni!)

	Prima mențiune (%)	A doua mențiune (%)
Independența	45,2	15,7
Libertatea de alegere	18,6	29,7
Ordinea	13,3	11,9
Hărnicia	4,3	16,8
Ascultarea	2,1	4,9
Disciplina	16,5	21,1

Tabelul 13.

Dar în educația fetelor?

	Prima mențiune (%)	A doua mențiune (%)
Independența	32,4	18,8
Libertatea de alegere	23,2	24,9
Ordinea	21,1	9,4
Hărnicia	9,2	19,3
Ascultarea	8,1	7,2
Disciplina	5,9	20,4

Tabelul 14.

După părerea Dvs., în următoarele domenii ar trebui să lucreze...

	Mai ales bărbații			Mai ales femeile			Nu contează, bărbați sau femei		
	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
în agricultură	38,2	27,4	44,9	2,6	2,7	2,5	59,2	69,9	52,5
în industria extractivă și metalurgie	88,0	86,3	89,0	12,0	—	—	—	13,7	11,0
în industria textilă	3,1	1,4	4,2	61,8	68,5	57,6	35,1	30,1	38,1
în construcții	73,3	67,6	76,9	1,0	—	1,7	5,7	32,4	21,4
în transporturi	51,1	54,1	49,1	1,1	—	1,7	47,9	45,9	49,1
în învățământ	2,1	2,7	1,7	19,8	18,9	20,3	78,1	78,4	78,0
în sănătate	0,5	1,4	—	12,0	16,2	9,4	87,4	82,4	90,6
în administrația publică	5,2	11,0	1,7	8,4	1,4	12,7	86,4	87,7	85,6
în organizații neguvernamentale	1,0	1,4	0,8	9,4	6,8	11,0	89,5	91,8	88,1
la ziare, radio, TV	2,1	4,0	0,8	6,7	10,7	4,2	91,2	85,3	94,9
în alimentație/comerț	2,1	—	3,4	27,7	35,6	22,9	70,2	64,4	73,7
în bănci	5,7	6,8	5,1	9,9	8,1	11,0	84,4	85,1	83,9
în justiție	14,1	21,3	9,4	9,4	6,7	11,1	76,6	72,0	79,5
în guvern	6,8	15,1	1,7	12,6	—	9,3	87,4	84,9	89,0

Tabelul 15.

Comparativ cu bărbații, credeți că femeile pe care le cunoașteți sunt mai mult, la fel sau mai puțin... decât bărbații

	Mai mult			La fel			Mai puțin		
	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
deștepte	12,4	8,1	15,1	79,3	73,0	83,2	8,3	18,9	1,7
sufletiste/grijuții	79,1	71,2	83,9	18,8	23,3	16,1	2,1	5,5	—
interesate de treburile localității/țării	20,7	9,6	27,5	54,9	53,4	55,8	24,4	37,0	16,7
violente	6,5	7,1	6,1	20,5	22,9	19,1	72,9	70,0	73,9
practice	38,6	20,8	49,6	51,3	59,7	46,2	10,1	19,4	4,3
sensibile	83,7	79,7	86,2	12,6	13,5	12,1	3,7	6,8	1,7

Tabelul 16.

În ultima perioadă de timp, Dvs...

	Da (%)	Nu (%)
ați participat la acțiuni organizate de ajutorare a femeilor și copiilor (de biserică, fundații, ONG-uri, alte instituții)	57,4	42,6
ați ajutat în mod constant femei sau copii (le dați să mănânce, le dați câte ceva de îmbrăcat etc.)	63,9	36,1
ați citit articole din ziare, ați vizionat un film, o emisiune despre rolul femeii în societate	88,5	11,5
ați participat la o discuție publică pe teme legate de situația actuală a femeilor și copiilor din Republica Moldova	64,9	35,1

Pentru Da!

În ultima perioadă de timp, Dvs...	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
ați participat la acțiuni organizate de ajutorare a femeilor și copiilor (de biserică, fundații, ONG-uri, alte instituții)	57,4	50,7	61,7
ați ajutat în mod constant femei sau copii (le dați să mănânce, le dați câte ceva de îmbrăcat etc.)	63,9	52,8	70,6
ați citit articole din ziare, ați vizionat un film, o emisiune despre rolul femeii în societate	88,5	85,1	90,6
ați participat la o discuție publică pe teme legate de situația actuală a femeilor și copiilor din Republica Moldova	64,9	61,6	67,0

Tabelul 17.

În gospodăria Dvs., cine face cumpărăturile de zi cu zi?
RĂSPUNS MULTIPLU

	Raportat la nr. de răspunsuri	Raportat la nr. de respondenți
eu	51,2%	68,0%
partenerul/ soțul, partenera/ soția	31,8%	42,3%
altă persoană de sex feminin	8,9%	11,9%
altă persoană de sex masculin	4,3%	5,7%
ambii	3,9%	5,2%

Tabelul 18.

Dar cine hotărăște cum se cheltuiesc banii
pentru nevoile zilnice? RĂSPUNS MULTIPLU

	Raportat la nr. de răspunsuri	Raportat la nr. de respondenți
eu	51,1%	69,1%
partenerul/ soțul, partenera/ soția	33,6%	45,4%
altă persoană de sex feminin	6,1%	8,2%
altă persoană de sex masculin	2,7%	3,6%
ambii	6,5%	8,8%

Tabelul 19.

De obicei, cine hotărăște în familia Dvs.,
când se fac investiții majore de bani (de exemplu, pentru mobilă,
mașină, casă sau terenuri)? RĂSPUNS MULTIPLU

	Raportat la nr. de răspunsuri	Raportat la nr. de respondenți
eu	41,1%	59,8%
partenerul/ soțul, partenera/ soția	31,6%	45,9%
copiii	5,7%	8,2%
părinții (inclusiv socrii)	9,6%	13,9%
alții	0,4%	0,5%
nu ne permitem astfel de investiții	3,9%	5,7%
ambii	7,8%	11,3%

Tabelul 20.

Față de ceilalți membri ai gospodăriei Dvs., apreciați că...

	Mult mai puțin	Ceva mai puțin	La fel ca și ceilalți	Ceva mai mult	Mult mai mult	Nu pot aprecia — mai mult față de unii și mai puțin față de alții	Nu pot aprecia — nu știu veniturile tuturor celorlalți	Nu câștig	NC
Dvs. câștigați...	9,0%	22,3%	20,7%	22,3%	11,2%	5,3%	3,7%	4,8%	0,5%
Dvs. consumați...	8,8%	10,0%	50,6%	15,9%	5,3%	8,8%	—	—	0,6%

ANEXA B.

Cadrul legislativ și practicile în Moldova

Tabelul 21.

Considerați că femeile au aceleași oportunități de participare în viața politică ca și bărbații?

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
Da	56,4	69,4	48,3
Nu	43,6	30,6	51,7

Tabelul 22.

Din câte știți Dvs., care lege din țara noastră garantează egalitatea în drepturi dintre femei și bărbați? RĂSPUNS MULTIPLU

	Raportat la nr. de răspunsuri	Raportat la nr. de respondenți
Legea egalitatea șanselor/însă nu este funcțională	18,9%	22,5%
Constituția	65,9%	78,3%
Nu există acte normative	4,9%	5,8%
Codul familiei	4,9%	5,8%
Codul muncii	3,7%	4,3%
Declarația Universală a Drepturilor Omului	1,8%	2,2%

Tabelul 23.

Considerați că, în practică, femeile participă activ în viața politică, la fel ca și bărbații?

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
Da	24,7	24,0	25,2
Nu	75,3	76,0	74,8

Tabelul 24.

Care sunt criteriile în baza cărora ați răspuns la întrebarea anterioară

	Da (%)	Nu (%)
Datele privind participarea femeilor la vot	51,7	46,7
Proporția femeilor și bărbaților în Parlament	80,4	19,6
Proporția femeilor și bărbaților în Guvern	77,8	22,2

Pentru Da!

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
Datele privind participarea femeilor la vot	51,7	36,2	61,6
Proporția femeilor și bărbaților în Parlament	80,4	77,6	82,0
Proporția femeilor și bărbaților în Guvern	77,8	75,0	79,3

Tabelul 25.

Considerați că valorile dominante din societatea noastră privind rolurile bărbaților și femeilor limitează participarea femeilor în politică?

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
Da	59,9	40,3	72,7
Nu	40,1	59,7	27,3

Tabelul 26.

Dacă DA, vă rugăm să exemplificați

	Raportat la nr. de răspunsuri	Raportat la nr. de respondenți
Tradiția și ideile cu privire la capul familiei, alte stereotipuri, locul e la bucatărie	64,9%	85,2%
Modul diferit de educație a copilului	31,8%	41,8%
Valorile politice și sociale sunt dure, iar femeia are grijă de cei din jur, este mai gîngășă/mai puțin coruptă	0,8%	1,1%
Deosebiriile dintre salariile bărbaților și femeilor	0,4%	0,5%
Sunt considerate incompetente/nu sunt promovate în posturi de conducere	1,3%	1,6%
Femeia este mult mai ocupată cu treburile familiei și cu serviciul și nu are timp pentru politică	0,4%	0,5%
Femeile se subapreciază	0,4%	0,5%

Tabelul 27.

Considerați că gândirea și acțiunea politică sunt...

	Da (%)	Nu (%)
Identificate cu genul masculin?	51,0	49,0
Independente de genul individului?	78,3	21,7

Pentru Da!

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
Identificate cu genul masculin?	51,0	32,8	62,5
Independente de genul individului?	78,3	82,1	75,3

Tabelul 28.

Considerați că femeile...

	Da (%)	Nu (%)
Sunt intimidat de relațiile de putere care deseori caracterizează activitatea politică?	70,8	29,2
Știu cum să se adapteze relațiilor de putere?	63,1	36,9
Știu să utilizeze relațiile de putere?	67,1	32,9

Pentru Da!

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
Sunt intimidat de relațiile de putere care deseori caracterizează activitatea politică?	70,8	65,2	74,5
Știu cum să se adapteze relațiilor de putere?	63,1	57,8	66,3
Știu să utilizeze relațiile de putere?	67,1	61,5	70,7

Tabelul 29.

Considerați că:

	Da (%)	Nu (%)
În comparație cu bărbații, femeile au talente și avantaje speciale pentru a activa eficient în politică?	74,2	25,8
Performanța politică nu este interdependentă de genul actorului politic?	64,8	35,2

Pentru Da!

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
În comparație cu bărbații, femeile au talente și avantaje speciale pentru a activa eficient în politică?	74,2	57,4	84,2
Performanța politică nu este interdependentă de genul actorului politic?	64,8	66,2	63,9

Tabelul 30.

Considerați că femeile schimbă politica?

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
Da	69,7	54,8	79,1
Nu	30,3	45,2	20,9

Tabelul 31.

Daca DA, cum?

	Raportat la nr. de răspunsuri	Raportat la nr. de respondenți
Implicare și autopromovare/ mai multă creație	8,0%	19,3%
Mai multă toleranță, mai corecte, moralitate/ o societate mai transparentă	7,5%	18,1%
Tind să ia în vedere mai mult problemele oamenilor	3,0%	7,2%
Venind cu idei noi/ valori noi, mai puțin materializate	1,0%	2,4%
Cunosc mai bine problemele sociale și ale copiilor, ale comunității	5,0%	12,0%
Echilibru, sinceritate, aptitudini, responsabilitate, toleranță	6,5%	15,7%
Politica devine mai democratică, mai viabilă	3,0%	7,2%
Sunt mai practice, insistente, flexibile, raționale	2,5%	6,0%
Numai în cazul când ele constituie o majoritate capabilă să ia decizii	0,5%	1,2%
Stimulează concurența onestă	1,0%	2,4%
Democrație reală	1,0%	2,4%
Prin simplul fapt că e femeie	0,5%	1,2%
Femeile au un orizont mai larg în domeniile sociale, politice etc.	0,5%	1,2%
Prin insistență	0,5%	1,2%
Privesc într-un viitor mai îndepărtat, se gîndesc la viitorul copiilor	0,5%	1,2%
Politica noastră este patriarhală, venind femeia în politică își schimbă fața	0,5%	1,2%
Total au răspuns	41,7%	100,0%
Nu au răspuns	58,3%	
Total	100,0%	

Tabelul 32.

Dacă NU, de ce?

	Raportat la nr. de răspunsuri	Raportat la nr. de respondenți
Au aceleași vicii	0,5%	3,2%
Femeile nu pot schimba regulile murdare de joc ale politicii	2,0%	12,9%
Femeile se conformează regulilor politicului/ partidului care le-a promovat	3,0%	19,4%
Politicul are regulile sale care nu țin de gen	4,0%	25,8%
În RM nu sunt astfel de femei	0,5%	3,2%
Societatea nu permite femeilor să se afirme	0,5%	3,2%
Sunt puțin implicate în politică, sunt în minoritate, n-au dat dovada calității de lider	3,5%	22,6%
Nu au experiență politică	1,0%	6,5%
Nu sunt reprezentate	0,5%	3,2%
Total au răspuns	15,6%	100,0%
Nu au răspuns	84,4%	
Total	100,0%	

Tabelul 33.

Politica schimbă femeile?

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
Da	87,1	81,2	90,6
Nu	12,9	18,8	9,4

Tabelul 34.

Dacă DA, cum?

	Raportat la nr. de răspunsuri	Raportat la nr. de respondenți
Prin cultură și educație personală	4,0%	7,2%
Le fac mai dure	13,6%	24,1%
Fermitate în luarea deciziilor	1,5%	2,7%
Devin mai sigure	19,1%	33,9%
Devin mai independente, insistente și responsabile, conștientizare a propriei valori	16,1%	28,6%
Majoritatea sunt învinse de greutatea întâlnite	1,5%	2,7%
Devin mai practice și mai puțin implicate în viața de familie	0,5%	0,9%

	Raportat la nr. de răspunsuri	Raportat la nr. de respondenți
Total au răspuns	56,3%	100,0%
Nu au răspuns	43,7%	
Total	100,0%	

Tabelul 35.

Dacă NU, de ce?

	Raportat la nr. de răspunsuri	Raportat la nr. de respondenți
Politicul are regulile sale care nu țin de gen	1,0%	40,0%
Femeia rămâne așa cum este	1,0%	40,0%
Nu are timp să participe la viața politică	0,5%	20,0%
Total au răspuns	2,5%	100,0%
Nu au răspuns	97,5%	
Total	100,0%	

Tabelul 36.

**Considerați că, în general,
femeile politicieni redau încrederea alegătorilor în politică?**

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
Da	64,7	44,6	76,7
Nu	35,3	55,4	23,3

Tabelul 37.

**Considerați că femeile au o concepție
despre societate și politică care diferă de cea a bărbaților?**

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
Da	75,1	61,4	83,5
Nu	24,9	38,6	16,5

Tabelul 38.

**Considerați că prioritățile politice ale femeilor
diferă de cele ale bărbaților?**

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
Da	61,0	43,2	72,6
Nu	39,0	56,8	27,4

Tabelul 39.

Dacă DA, numiți-le:

	Raportat la nr. de răspunsuri	Raportat la nr. de respondenți
Prioritățile sunt rezolvarea problemelor sociale, umane	18,1%	63,2%
Înțelegere	0,5%	1,8%
Caută stabilitate, corectitudine	2,5%	8,8%
Au o gândire mai îngustă	0,5%	1,8%
Mai multă responsabilitate	2,0%	7,0%
Vor promova mai multe domenii, metode mai eficiente	2,0%	7,0%
Femeile au interes imediat, bărbații — de perspectivă	0,5%	1,8%
Femeile vor să îmbunătățească viața, bărbații luptă pentru putere	1,0%	3,5%
Scopul de regulă este atingerea consensului	1,0%	3,5%
Metodele femeilor de obicei sunt pașnice	0,5%	1,8%
Total au răspuns	28,6%	100,0%
Nu au răspuns	71,4%	
Total	100,0%	

Tabelul 40.

**Faptul că politica este produsul interacțiunii
și activității atât a femeilor, cât și a bărbaților...**

	Da (%)	Nu (%)
este important pentru respectarea principiului egalității dintre bărbați și femei?	95,9	4,1
reprezintă una dintre garanțiile democrației?	96,3	3,7
contribuie la definirea unor soluții mai potrivite pentru a răspunde problemelor cu care se confruntă societatea, decât dacă politica ar fi dominată doar de bărbați?	89,0	11,0
nu are nici o consecință pentru societate?	24,2	75,8

Pentru Da!

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
este important pentru respectarea principiu- lui egalității dintre bărbați și femei?	95,9	92,5	98,1
reprezintă una dintre garanțiile democrației?	96,3	94,2	97,8

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
contribuie la definirea unor soluții mai potrivite pentru a răspunde problemelor cu care se confruntă societatea, decât dacă politica ar fi dominată doar de bărbați?	89,0	83,3	93,3
nu are nici o consecință pentru societate?	24,2	29,1	20,5

ANEXA C.

Participarea femeilor în viața publică și politică în Republica Moldova

Tabelul 41.

**Considerați că politica în Moldova
este făcută atât de bărbați, cât și de femei?**

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
Da	33,7	42,7	28,0
Nu	66,3	57,3	72,0

Tabelul 42.

**Ce efecte poate avea asupra vieții politice un parteneriat
mai dezvoltat dintre femei și bărbați? (răspuns liber)**

	Raportat la nr. de răspunsuri	Raportat la nr. de respondenți
Progres și dezvoltare	3,5%	6,7%
Pozitive, eficiență/ consens politic	25,6%	48,6%
Soluționarea pe cale amiabilă a problemelor politice duce la îmbunătățirea condițiilor de trai în RM; mai eficient	8,0%	15,2%
Echitate, echilibru	3,0%	5,7%
Democratizarea reală a societății	6,5%	12,4%
Efecte mai rapide și benefice pentru ambele părți	2,0%	3,8%
O societate sănătoasă	0,5%	1,0%
Parteneriatul e dependent de interese, valori, idei comune	0,5%	1,0%
S-ar rezolva mai ușor problemele sociale	1,0%	1,9%
Ține de nivelul de pregătire al ambelor grupuri	0,5%	1,0%
O mai mare încredere din partea electoratului	0,5%	1,0%
La o mai largă implicare a cetățenilor în viața politică	1,0%	1,9%
Total au răspuns	52,8%	100,0%
Nu au răspuns	47,2%	
Total	100,0%	

Tabelul 43.

**Considerați că femeile
au o contribuție distinctă la procesul democratic?**

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
Da	69,3	63,5	73,3
Nu	30,7	36,5	26,7

Tabelul 44.

**Dacă DA, în ce constă
această contribuție distinctă? RĂSPUNS LIBER**

	Raportat la nr. de răspunsuri	Raportat la nr. de respondenți
Toleranța și alte calități ale femeii sunt o premisă pentru dezvoltarea procesului democratic	9,5%	36,5%
Capacitatea de a accepta și o altă viziune fără discriminare	1,5%	5,8%
Sunt mai explicite, mai sincere, moralitate	2,0%	7,7%
Prin perseverență, onoare	1,5%	5,8%
Femeile se afirmă	1,0%	3,8%
Sunt mai puțin conservatoare decât bărbații	0,5%	1,9%
Promovează mai activ principiile democratice	6,5%	25,0%
Au o altă logică	0,5%	1,9%
Sporirea numărului de participanți la viața politică	1,5%	5,8%
O egalitate în opinii	0,5%	1,9%
Contribuie la lichidarea discriminării pe criterii de gen	1,0%	3,8%
Total au răspuns	26,1%	100,0%
Nu au răspuns	73,9%	
Total	100,0%	

Tabelul 45.

**Considerați că participarea sporită a femeilor
în viața politică va produce schimbare la nivelul valorilor,
limbajului și comportamentului masculin tradițional din politică?**

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
Da	73,9	62,2	81,8
Nu	26,1	37,8	18,2

Tabelul 46.

Dacă DA, Vă rugăm să detaliați răspunsul:

	Raportat la nr. de răspunsuri	Raportat la nr. de respondenți
La apariția compromisului în luarea de decizii, la creșterea culturii politice	8,5%	32,7%
O mai mare atenție valorilor general-umane/ sociale	3,5%	13,5%
Bărbații vor deveni mai flexibili, mai concilianți, cu o cultură mai înaltă	10,6%	40,4%
Sunt mai raționale	1,0%	3,8%
Prin modul de abordare a problemelor	1,5%	5,8%
Vor dispărea stereotipurile privind femeile	1,0%	3,8%
Total au răspuns	26,1%	100,0%
Nu au răspuns	73,9%	
Total	100,0%	

Tabelul 47.

**Considerați că participarea sporită a femeilor
în viața politică influențează și schimbă deciziile politice?**

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
Da	63,5	50,7	72,0
Nu	36,5	49,3	28,0

Tabelul 48.

Dacă DA, Vă rugăm să detaliați răspunsul:

	Raportat la nr. de răspunsuri	Raportat la nr. de respondenți
Dacă nu este dictatură	1,0%	5,7%
Se iau în vedere mai multe păreri	2,5%	14,3%
Echitate, echilibru, deciziile sunt mai convingătoare/mai puțin declarative	7,0%	40,0%
Le face mai umane	0,5%	2,9%
În domeniul medicinei, culturii	1,0%	5,7%
Participarea femeilor schimbă climatul politic, mo- dul de adoptare a deciziilor/identificarea soluțiilor	4,0%	22,9%
În funcție de personalitatea femeilor implicate	0,5%	2,9%
Se va lua în vedere rolul familiei în societate	0,5%	2,9%
Crește gradul de democratizare a societății	0,5%	2,9%

	Raportat la nr. de răspunsuri	Raportat la nr. de respondenți
Total au răspuns	17,6%	100,0%
Nu au răspuns	82,4%	
Total	100,0%	

Tabelul 49.

Dacă răspunsul la întrebarea precedentă este afirmativ, credeți că, pentru a se produce această schimbare, este nevoie de...

	Da (%)	Nu (%)
un număr mai mare de femei care să participe în procesul politic de luare a deciziilor?	93,2	6,8
timp?	86,7	13,3

Pentru Da!

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
un număr mai mare de femei care să participe în procesul politic de luare a deciziilor?	93,2	87,2	96,5
timp?	86,7	90,2	84,4

Tabelul 50.

Care considerați că trebuie să fie procentul minim de femei în politică necesar pentru a produce schimbări calitative și cantitative ale deciziilor politice?

	Raportat la nr. de răspunsuri	Raportat la nr. de respondenți
% nu trebuie să existe, cel puțin în politică	10,1%	12,0%
30%	18,6%	22,2%
50%	44,2%	52,7%
10%	0,5%	0,6%
25%	2,0%	2,4%
40%	8,0%	9,6%
Mai bine mai puține dar mai bune	0,5%	0,6%
Total au răspuns	83,9%	100,0%
Nu au răspuns	16,1%	
Total	100,0%	

Tabelul 51.

Considerați că femeile-politicieni au o responsabilitate specială pentru a reprezenta necesitățile și interesele altor femei?

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
Da	70,3	60,0	77,6
Nu	29,7	40,0	22,4

Tabelul 52.

Dacă DA, Vă rugăm să detaliați răspunsul:

	Raportat la nr. de răspunsuri	Raportat la nr. de respondenți
Femeile reprezintă viziunea a 52% din popul. Cu necesitățile și doleanțele proprii femeilor	31,2%	88,6%
Prin comportamentul lor	0,5%	1,4%
Responsabilitatea lor le face să ia decizii mai echilibrate	1,5%	4,3%
Cunosc mai bine nevoile femeilor	1,5%	4,3%
A face politică deja înseamnă să te gîndești la alții	0,5%	1,4%
Total au răspuns	35,2%	100,0%
Nu au răspuns	64,8%	
Total	100,0%	

Tabelul 53.

Numiți canalele prin care ajung în viața politică din Moldova femeile și bărbații (Bifați variantele de răspuns):

	Pentru femei		Pentru bărbați	
	Raportat la nr. de răspunsuri	Raportat la nr. de respondenți	Raportat la nr. de răspunsuri	Raportat la nr. de respondenți
activitate socială	22,8%	69,9%	21,0%	51,2%
activitate sindicală	11,8%	36,0%	20,2%	49,4%
partidul politic	20,0%	61,3%	38,1%	92,9%
organizația nonguvernamentală	16,1%	49,5%	11,3%	27,6%

	Pentru femei		Pentru bărbați	
organizația nonguvernamentală care încurajează femeile să se implice în politică	16,3%	50,0%	0,7%	1,8%
cultura familiei	13,0%	39,8%	8,7%	21,2%
altele (Vă rugăm să specificați)	—	—	—	—

Tabelul 54.

Numiți cel puțin patru factori principali care v-au încurajat să activați în viața politică.

	Raportat la nr. de răspunsuri	Raportat la nr. de respondenți
Dorința de schimbare a situației din țară și localitate, curajul, dedicația democratică, poziția civică	47,5%	81,9%
Promovarea tineretului și femeilor în viața politică	4,4%	7,6%
Susținerea unor idei, principii/ valori democratice	7,7%	13,3%
Lupta cu mentalitatea veche	3,9%	6,7%
Echitatea socială; inechitatea la promovarea în funcții	1,1%	1,9%
Libertatea	0,6%	1,0%
Profesia mea	1,1%	1,9%
Instabilitatea politică	1,1%	1,9%
Starea socială din țară	8,8%	15,2%
Dorința de a-mi crea abilități de lider, talentul de a fi lider	3,9%	6,7%
Susținerea familiei, comunității	4,4%	7,6%
Imaginea în localitate	1,1%	1,9%
Colaborarea cu autoritățile locale	0,6%	1,0%
Susținerea femeilor	2,2%	3,8%
Curajul personal, ambiția	5,0%	8,6%
Comunicabilitatea	0,6%	1,0%
Dorința de afirmare	5,5%	9,5%
Dorința de a apăra drepturile minorităților	0,6%	1,0%

Tabelul 55.

**Numiți cel puțin patru factori principali
care v-au împiedicat să activați în viața politică.**

	Raportat la nr. de răspunsuri	Raportat la nr. de respondenți
Problemele din familie	95%	14,3%
Invidia colegilor, incultura, concurența neloială	11,9%	17,9%
Oponenții politici	2,4%	3,6%
Lipsa de timp liber	11,9%	17,9%
Existența stereotipurilor, lipsa de cultură politică	19,0%	28,6%
Lipsa de valori și principii în politica noastră	11,9%	17,9%
Faptul că sunt femeie	7,1%	10,7%
Sunt tânără/tânăr	7,1%	10,7%
Cumetrismul	2,4%	3,6%
Birocrația/regimul totalitar	4,8%	7,1%
Lipsa de bani	4,8%	7,1%
Falimentele mișcărilor democratice anterioare	2,4%	3,6%
Corupția	2,4%	3,6%
Inegalitatea	2,4%	3,6%

Tabelul 56.

**Unde este mai simplu pentru o femeie
să se afirme: în politica locală sau în cea națională? De ce?**
RĂSPUNS LIBER

	Raportat la nr. de răspunsuri	Raportat la nr. de respondenți
La nivel local se văd mai ușor rezultatele, cuvântul și fapta sunt mai aproape	54,8%	73,6%
Și una și alta	16,1%	21,6%
Unde este acceptată de conducători	1,5%	2,0%
În politica socială	0,5%	0,7%
Greu peste tot	0,5%	0,7%
În funcție de capacități poate concura cu bărbații la orice nivel	1,0%	1,4%
Total au răspuns	74,4%	100,0%
Nu au răspuns	25,6%	
Total	100,0%	

Tabelul 57.

Dvs. ați alege un bărbat sau o femeie pentru funcția de...

	Bărbat	Femeie	Nu contează sexul	NR
președinte al Comitetului de părinți la școală	8,5%	42,9%	48,7%	
director de școală	15,5%	21,4%	63,1%	
membru în Comitetul de bloc	14,9%	21,8%	62,2%	1,1%
președinte de Comitet de bloc	19,9%	17,7%	61,3%	1,1%
membru în Consiliul local/ raional	6,9%	22,3%	70,7%	
președinte al Consiliului local/ raional	16,1%	12,4%	71,5%	
primar	13,8%	15,9%	70,4%	
deputat	7,5%	16,0%	76,5%	
președinte al țării	25,0%	11,7%	63,3%	

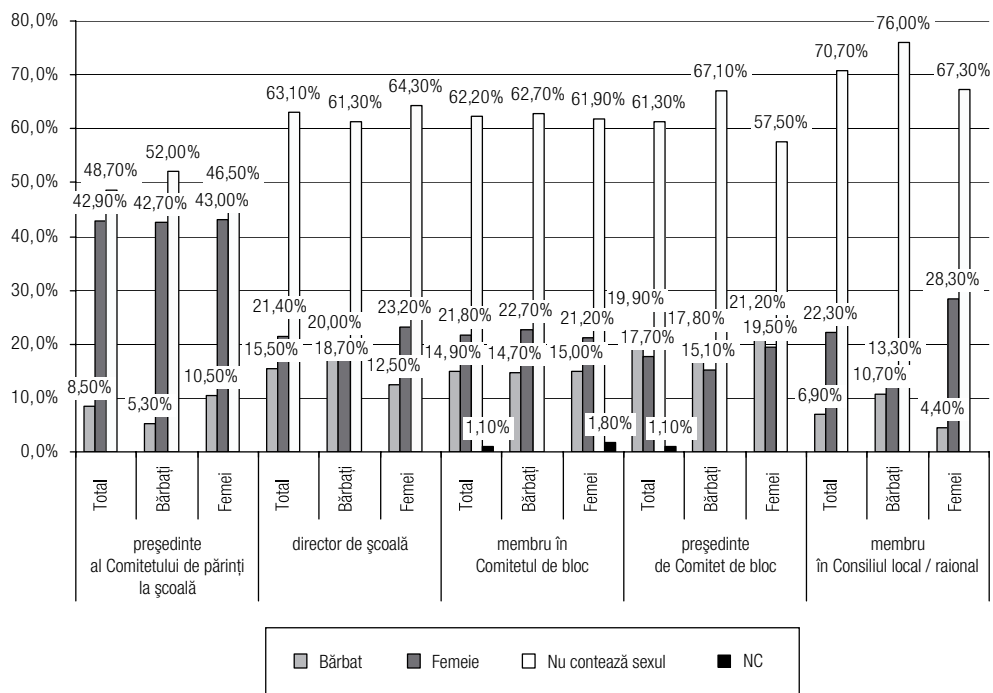
Tabelul 58.

Dvs. ați alege un bărbat sau o femeie pentru funcția de...

	Bărbat	Femeie	Nu contează sexul	NR
președinte al Comitetului de părinți la școală — total	8,5%	42,9%	48,7%	
Bărbați	5,3%	42,7%	52,0%	
Femei	10,5%	43,0%	46,5%	
director de școală — total	15,5%	21,4%	63,1%	
Bărbați	20,0%	18,7%	61,3%	
Femei	12,5%	23,2%	64,3%	
membru în Comitetul de bloc — total	14,9%	21,8%	62,2%	1,1%
Bărbați	14,7%	22,7%	62,7%	—
Femei	15,0%	21,2%	61,9%	1,8%
președinte de Comitet de bloc — total	19,9%	17,7%	61,3%	1,1%
Bărbați	17,8%	15,1%	67,1%	
Femei	21,2%	19,5%	57,5%	
membru în Consiliul local/ raional — total	6,9%	22,3%	70,7%	
Bărbați	10,7%	13,3%	76,0%	
Femei	4,4%	28,3%	67,3%	
președinte al Consiliului local/ raional — total	16,1%	12,4%	71,5%	
Bărbați	23,0%	4,1%	73,0%	
Femei	11,6%	17,9%	70,5%	
Primar — total	13,8%	15,9%	70,4%	
Bărbați	20,0%	4,0%	76,0%	
Femei	9,6%	23,7%	66,7%	
deputat — total	7,5%	16,0%	76,5%	
Bărbați	10,7%	6,7%	82,7%	

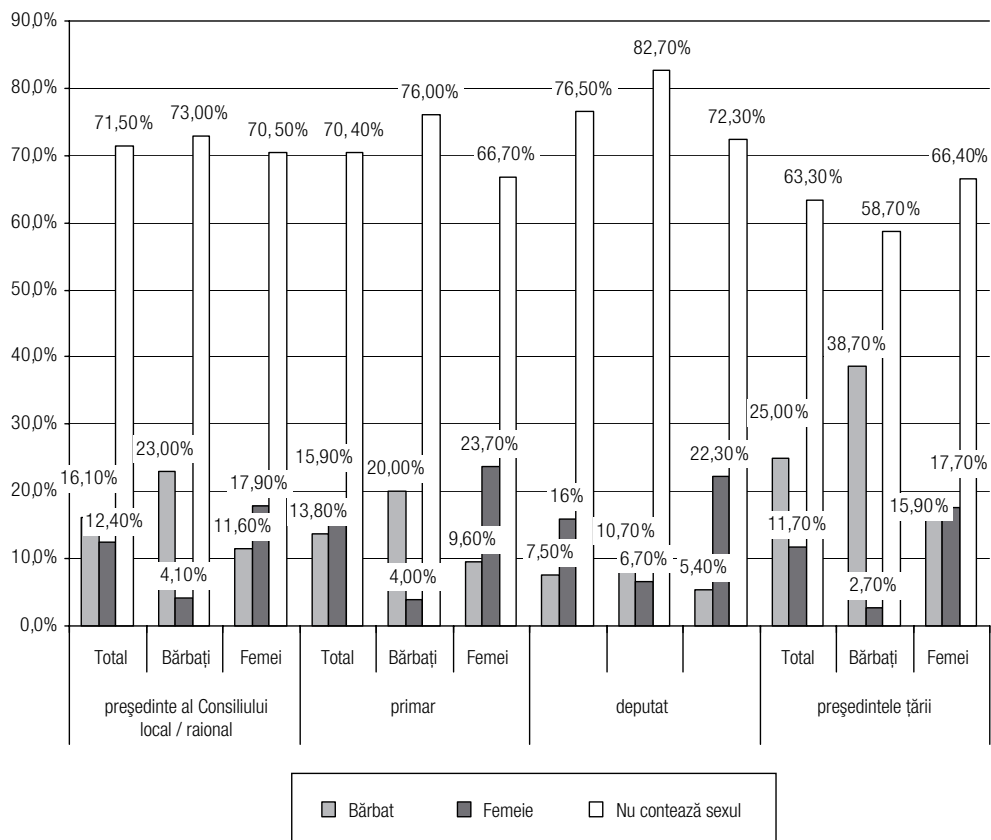
	Bărbat	Femeie	Nu contează sexul	NR
Femei	5,4%	22,3%	72,3%	
președinte al țării — total	25,0%	11,7%	63,3%	
Bărbați	38,7%	2,7%	58,7%	
Femei	15,9%	17,7%	66,4%	

Dvs. ați alege un bărbat sau o femeie pentru funcția de...

Tabelul 58.

Dvs. ați alege un bărbat sau o femeie pentru funcția de...

ANEXA D.

Femeile și Partidele politice

Tabelul 59.

Până a răspunde la următoarele întrebări, Vă rugăm să ne comunicați dacă la moment sunteți membră(u) a(l) unui partid politic:

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
Da	69,2	77,3	63,6
Nu	30,8	22,7	36,4

Tabelul 60.

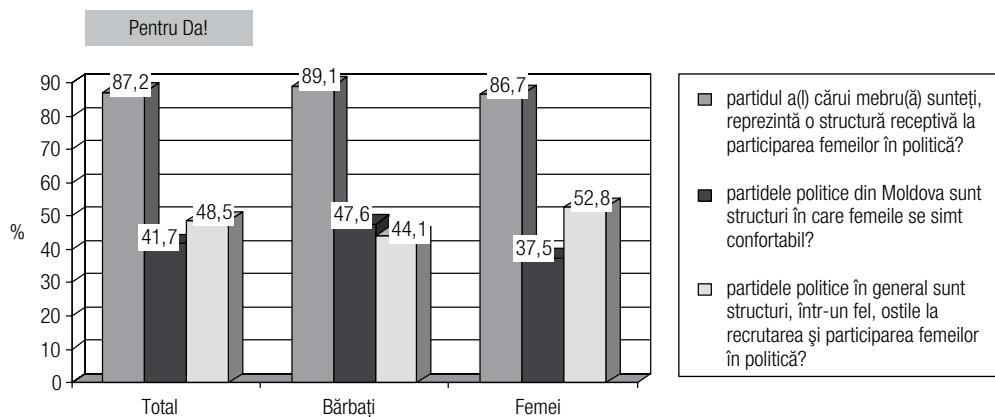
Din experiența Dvs. personală, considerați că:

	Da (%)	Nu (%)
partidul a(l) cărui membră(u) sunteți reprezintă o structură receptivă la participarea femeilor în politică?	87,2	12,8
partidele politice din Moldova sunt structuri în care femeile se simt confortabil?	41,7	58,3
partidele politice în general sunt structuri, într-un fel, ostile la recrutarea și participarea femeilor în politică?	48,5	51,6

Pentru Da!

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
partidul a(l) cărui membră(u) sunteți reprezintă o structură receptivă la participarea femeilor în politică?	87,2	89,1	86,7
partidele politice din Moldova sunt structuri în care femeile se simt confortabil?	41,7	47,6	37,5
partidele politice în general sunt structuri, într-un fel, ostile la recrutarea și participarea femeilor în politică?	48,5	44,1	52,8

Din experiența Dvs., personală, considerați că:

Tabelul 61.

Au fost modificate sau ajustate statutele și alte documente de bază ale partidului a(l) cărui membră(u) sunteți, pentru a lua în considerare femeile?

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
Da	78,2	80,7	76,1
Nu	21,8	17,5	23,9

Tabelul 62.

Enumerați cele mai relevante modificări produse.

	Raportat la nr. de răspunsuri	Raportat la nr. de respondenți
30% din candidații la funcțiile electiv/cotei minime	17,1%	50,0%
50% pe liste	5,5%	16,2%
Majorarea cotei pe liste	5,5%	16,2%
Organizația de femei	4,0%	11,8%
Modificări în statut	2,1%	5,9%
Total au răspuns	34,2%	100,0%
Nu au răspuns	65,8%	
Total	100,0%	

Tabelul 63.

Aceste modificări au dat rezultate?

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
Da	64,0	58,7	70,0
Nu	36,0	41,3	30,0

Tabelul 64.

Dacă DA, enumerați-le:

	Raportat la nr. de răspunsuri	Raportat la nr. de respondenți
N-au dat rezultate	1,5%	7,0%
Promovarea femeilor în diverse funcții/încurajate	5,5%	25,6%
30% din candidații la funcțiile electice	3,0%	14,0%
A apărut în post un vicepreședinte, membri în consiliul politic	0,5%	2,3%
Atragerea de noi membri dintre femei	5,5%	25,6%
S-a majorat interesul față de participarea în politică	2,0%	9,3%
50% din candidații la funcțiile electice/ parlament	2,5%	11,6%
Constituirea organizației de femei	1,0%	4,7%
Total au răspuns	21,6%	100,0%
Nu au răspuns	78,4%	
Total	100,0%	

Tabelul 65.

Femeile membri ai partidului au produs anumite schimbări
în prioritățile programatice ale partidului?

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
Da	42,6	36,4	49,1
Nu	57,4	63,6	50,9

Tabelul 66.

Dacă DA, Vă rugăm să detaliați răspunsul:

	Raportat la nr. de răspunsuri	Raportat la nr. de respondenți
S-a creat organizația de femei a partidului	2,0%	33,3%

	Raportat la nr. de răspunsuri	Raportat la nr. de respondenți
S-a modificat programul și statutul/ și respectarea lui	1,0%	16,7%
A devenit mai activ partidul	2,5%	41,7%
Orientarea prooccidentală — modificare în program	0,5%	8,3%
Total au răspuns	6,0%	100,0%
Nu au răspuns	94,0%	
Total	100,0%	

Tabelul 67.

Considerați că regulile și practicile de organizare și desfășurare a alegerilor interne pentru poziții-cheie de luare a deciziilor în partid sunt corecte și imparțiale atât pentru bărbați, cât și pentru femei?

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
Da	72,8	83,3	63,1
Nu	27,2	16,7	36,9

Tabelul 68.

Practicile și schimbările produse oferă oportunități egale și femeilor?

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
Da	65,8	76,9	55,9
Nu	34,2	23,1	44,1

Tabelul 69.

Dacă DA, Vă rugăm să detaliați răspunsul:

	Raportat la nr. de răspunsuri	Raportat la nr. de respondenți
S-a mărit numărul de femei în structurile de sus ale partidului	3,0%	31,2%
A crescut transparența	0,5%	5,9%
Motivarea la femei este diferită	0,5%	5,9%
La noi există egalitate	4,0%	47,1%
Modernizarea partidului	0,5%	5,9%
Total au răspuns	8,5%	100,0%
Nu au răspuns	91,5%	
Total	100,0%	

Tabelul 70.

Care sunt criteriile de selectare și nominalizare a femeilor candidați din partea partidului Dvs.?

La alegerile locale	Raportat la nr. de răspunsuri	Raportat la nr. de respondenți
Implicare	7,2%	13,8%
Competență	26,1%	50,0%
Aptitudini	9,0%	17,2%
Imagine bună în localitate	18,9%	36,2%
Formator de opinie	3,6%	6,9%
Colectivul din care face parte	0,9%	1,7%
Responsabilitate, spirit de echipă	6,3%	12,1%
Profesionalism	16,2%	31,0%
Motivarea puternică, curajul	7,2%	13,8%
Egale cu ale bărbaților	1,8%	3,4%
Minimum 30%	1,8%	3,4%
Nu sunt criterii elaborate	0,9%	1,7%

Tabelul 71.

Care sunt criteriile de selectare și nominalizare a femeilor candidați din partea partidului Dvs.?

La alegerile naționale	Raportat la nr. de răspunsuri	Raportat la nr. de respondenți
Implicare	4,3%	7,9%
Competență	27,5%	50,0%
Rezultate la nivel local	11,6%	21,1%
Profesionalism	21,7%	39,5%
Insistență	4,3%	7,9%
Conducerea partidului decide	2,9%	5,3%
Responsabilitate	5,8%	10,5%
Să fie femei 50%	4,3%	7,9%
Notorietate	5,8%	10,5%
Activitate socială	2,9%	5,3%
Ambiție	2,9%	5,3%
Bani	2,9%	5,3%
Aceleași ca la bărbați	1,4%	2,6%

Tabelul 72.

Faptul că femeile nu dețin resurse financiare le împiedică să fie selectate și nominalizate de către partid pe locuri câștigătoare în listele partidului pentru alegerile locale și naționale?

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
Da	29,4	18,3	39,4
Nu	70,6	81,7	60,6

Tabelul 73.

Dacă Da, Vă rugăm să argumentați răspunsul:

Sunt promovați bărbați mai slabi ca unele femei, dar care au bani	3,0%
Se aplică legile businessului, dacă vrei să câștigi trebuie să investești	3,5%
Lipsa finanțelor este valabilă și pentru bărbați	2,5%
Nu cunosc bine jocurile de după culise	0,5%
Corupția în toate structurile statului	1,5%

Tabelul 74.

Dacă Nu, Vă rugăm să argumentați răspunsul:

Lipsa resurselor financiare poate fi înlocuită cu muncă, competență, imagine, carismă	17,1%
Nedorința bărbaților	0,5%
Nu pot influența lista	2,0%
Finanțarea partidului este o problemă	1,0%
La noi nu se vând locurile pe listă	0,5%
Contează valoarea, nu banii	21,1%

Tabelul 75.

Există în cadrul partidului o structură/ organizație/ departament care se ocupă de promovarea femeilor în partid și în viața politică locală și națională?

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
Da	84,1	84,7	83,6
Nu	15,9	15,3	16,4

Tabelul 76.

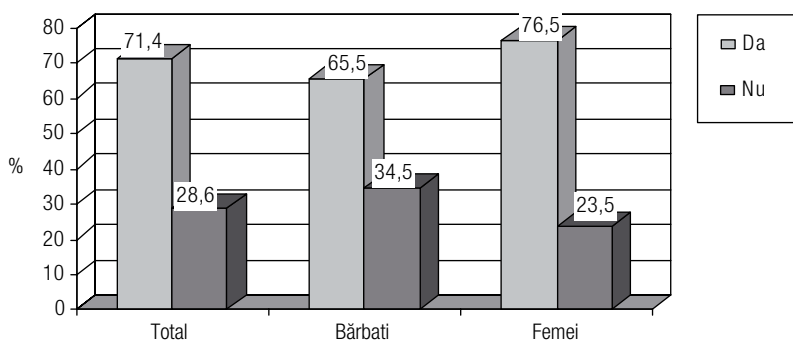
Dacă DA, cum a influențat activitatea acestei structuri asupra rolului și statutului femeilor în cadrul partidului?

	Raportat la nr. de răspunsuri	Raportat la nr. de respondenți
La mobilizare pentru participare la nivel local și național/ seminarii etc.	7,0%	31,1%
Benefic	9,0%	40,0%
Crearea unui plan de viitor	0,5%	2,2%
Prin lobby	1,0%	4,4%
A crescut rolul femeii	2,0%	8,9%
Deocamdată puțin/ nu a influențat	1,0%	4,4%
Sfatul femeilor/ organizațiilor femeilor	1,5%	6,7%
S-a stabilit o cotă pe liste pentru femei	0,5%	2,2%
Total au răspuns	22,6%	100,0%
Nu au răspuns	77,4%	
Total	100,0%	

Tabelul 77.

Considerați că participarea sporită a femeilor în viața internă de partid a produs anumite schimbări la nivelul valorilor, limbajului și comportamentului predominant masculin din partidul Dvs.?

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
Da	71,4	65,5	76,5
Nu	28,6	34,5	23,5

Tabelul 78.

**Ținând cont de faptul că majoritatea alegătorilor sunt femei,
partidul Dvs. are un mesaj special
pentru acest segment al electoratului?**

	Total (%)	Bărbați (%)	Femei (%)
Da	73,0	72,9	73,0
Nu	27,0	27,1	27,0

